študentski list

tribuna

Letnik XVI

Številka 11

Ljubljana, 8. jan. 1968

Univerza danes

Od 25. VIII. do 5. IX. 968 bo v Dubrovniku mednarodni seminar »Univerza danes«. Predlagane so naslednje teme:

UNIVERZA IN KULTURA:

— obseg pojma kulture;
— nacionalnost in univerzalnost kulture;
— vloga univerze v procesu ustvarjanja kulture določenega naroda;
— psevdokultura kot politika;
— kultura in svoboda;
— kultura in mir;
— univerza kot transmisija inozemske kulture;
— sodelovanje univerze pri ustvarjanju univerzalne kulture;
— vloga univerzitetnih organizacij pri dviganju narodne kulture;
— pravni aspekti svobode v kulturi;
— kultura in etika;
— univerza in popularizacija kulture;
— oblike kulturno-prosvetnega delovanja;

PROBLEMI UNIVERZITETNO IZOBRAŽENIH KADROV V DEŽELAH V RAZVOJU:

— študijski problemi študentov iz dežel v razvoju;
— poklicna orientacija;
— oblike sodelovanja nekdanjih študentov iz dežel v razvoju z matičnimi univerzami;
— izbira dežele za univerzitetno izobrazbo študentov iz dežel v razvoju;
— prilagoditev po vrnitvi v domovino;
— fluktuacija kadrov v smeri razvitih dežel;
— pomoč nerazvitim deželam pri formiranju in izpopolnjevanju univerzitetnih kadrov;
— mednarodno sodelovanje nerazvitih dežel;
— formiranje univerz in drugih visokošolskih zavodov v deželah v razvoju.

TRIBUNO UREJAJO:

NADEŽDA CACINOVIC, IZTOK GEISTER (ODGOVORNI UREDNIK), TONE PAČNIK, BOŠTJAN PIRC (UREDNIK FOTOGRAFIJE), SLAVKO PREGL, RUDI RIZMAN (ZASNOVE), DIMITRIJ RUPEL, DUŠAN TRŠAR (TEHNIČNI UREDNIK), PETER VODOPIVEC
GLAVI IN SIGNATURE SO DELO DUŠANA TRŠARJA

TRIBUNA — IZDAJA UO ZŠJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RAČUN 501-8-78/1 — LETNA NAROČNINA ZA ŠTUDENTE DESET N DIN, ZA OSTALE PETNAST N DIN — POSAMEZEN IZVOD 50 PAR — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Ponovne demonstracije v Berlinu

Pod vodstvom Rudija Dutschkeja, predsednika »socialistične nemške študentske zveze« iz Berlina, so študentje na Sveti večer med polnočnicami odšli v cerkev Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis v Berlinu, oboroženi z napisi »Pomagaj miru — pomagaj Vietnamu«. Ko pa so prišli v cerkev, so se zaslišali glasni klici »miruljubnih« obiskovalcev cerkve: »Sramujte se!« »Najprej se umijte!«, »Ven, vi svinje!«. Tako dolgo, dokler cerkveni služabniki in obiskovalci niso očistili božje hiše. Študentom so raztrgali plakete in jih suvali k izhodu. Ko je Rudi Dutschke med prerivanjem skočil na prižnico, da bi pojasnil demonstracijo, so ga razjarjeni kristjani pretepli. Moral je zapustiti cerkev.

Na zboru cerkvene skupnosti so sklenili Dutschkeja in ostale demonstrante ovaditi.

Cerkveni možje iz Berlina in Bremena so javno kritizirali skupnost Kaiser-Wilhelm. Profesor teologije Gollwitzer iz svobodne univerze v Berlinu, ki so ga nacisti nekoč onemogočili tako, da so mu prepovedali imeti govor, je pridigal v cerkvi Dahlmer-Jesus-Christus v Berlinu: »Najslabše se mi zdi, da je neka krščanska skupnost branila svoj božični mir in razpoloženje proti vsemu, kar ga hoče motiti... in bi bila proti Jezusu samemu.« In nato: »Kdor hoče delati s Kristusom, ne sme mimo sivine vojne v Vietnamu.«

31 bremenskih pastorjev je pri svetu cerkvene skupnosti cerkve Kaiser-Wilhelm zahtevalo, da se Dutcshkeju opraviči. V telegramu, ki so ga poslali vernim bratom, so protestirali: »Skrb študentov za vojno v Vietnamu je tudi skrb naše cerkve.« In: »Ne gre za to, da se stvar bednih in ponižanih, ki so jo predstavili študentje v naših cerkvah, sprejme s sovraštvom in sovražnimi udarci.«

Meja na Odri

Še v juliju ob obisku francoskega predsednika Charlesa de Gaulea v Bonnu je kancler Kiesinger opozoril svojega gosta na pereče vprašanje priznanja mejne črte Odra-Nissa. Nemški narod po njegovem še ne bi bil zrel za tako težko odpoved.

V začetku decembra je nezreli narod odgovoril svojemu kanclerju: pri anketi, ki jo je za južnonemško radijsko postajo na hitro opravil Allenbacherjev institut za raziskavo javnega mnenja, se je 53 odstotkov vprašanih odločilo za priznanje meje Odra—Nissa, »če bi s tem Nemci uspeli ustvariti boljše odnose z Vzhodom«. Samo 33 odstotkov je zavrnilo vsako odstopanje od nemških pravnih zahtev. 14 odstotkov ni imelo nobenega mnenja.

Demonstracije proti Kiesingerju

Zvezni kancler Kiesinger je moral s svojo družino med božičnimi prazniki zapustiti bonnsko baziliko skozi stranski izhod, da ga študentje, ki so demonstrirali, ne bi nadlegovali. Več kot 20 študentov s 15 plamenicami mu je pri izhodu naredilo protestni »špalir«. Študentje so pojasnili: »Protestiramo proti navidezni vernosti zveznega kanclerja; v cerkvi moli, obenem pa podpira ameriško politiko v Vietnamu in tako hkrati tudi ubijanje.«

Teden boja

V sklopu »tedna boja« proti političnemu podjarmljenju in rastočim življenjskim stroškom so delavci in študentje organizirali številne demonstracije. V Madridu je 2500 študentov, ki so se zbrali na shodu, zahtevalo konec političnega zasužnjevanja in odstop prosvetnega ministra Tamaya. Policija je nekaj demonstrantov zaprla. V naslednjih dneh jih je zadržala v zaporu.

V neko madridsko ječo so nato zaprli še 4 druge študente. Postavljeni bodo pred vojaško sodišče, ker so baje na varuhe reda metali kamenje.

Po dolgi brezdelnosti je umrl gospod Bog

Kakor slišimo, se vojna v Vietnamu nadaljuje z nezmanjšano ostrino, napalm bombe padajo na civilno prebivalstvo, Amerika še naprej podpira hitlerjevega privrženca generala Kyja, vsak dan umirajo vojaki.

Kakor beremo, ljudje v Indiji, Kitajski in Alžiriji še vedno stradajo, v žitnih silosih svobodnih dežel propada žito, cerkvena združenja pa zbirajo za novo pleskanje pokopališke ograje.

Kakor vidimo, v božjem carstvu ljudi vedno bolj mučijo, ubijajo, pošiljujejo, jih pustijo stradati, zadušiti se, zgoreti.

Kakor mi menimo, se vsakemu, ki pošteno misli vsiljuje sklep: Bog, ki je nekoč vse tako krasno vodil, ki je hvalil mojo dušo, ki me je vodil na zelene travnike, je odsoten, bolan, ga ni več, je mrtev. Boga, ki je postavil vse na najboljše v Auschwitzu in v varšavskem Getu, v črnskih četrtih New Yorka, v Vietnamu, ni več. Svojega dela ni opravil. Njegovo mesto je prazno. Mora biti zastopan. Bodočnost je odprta.

V globoki žalosti .....

.....

.....

Opomba: Ta članek so napisali učenci gimnazije v Bremenu. Kasneje ga je ponatisnil tudi »Spiegel«. Eden od bralcev lista je pisce članka obtožil bogokletstva. Dijaški časopis, v katerem je bil članek objavljen, so zaplenili. — Postopek je bil kasneje ustavljen.

TEHTANJE

Dovoljeno je, da nekdo ki je dober, kritizira nekaj slabega. Razumljivo je, da nekdo, ki je slab, kritizira nekaj dobrega. Ni pa niti dovoljeno niti razumljivo, da nekdo, ki je slab, kritizira nekaj slabega, oziroma, da nekdo, ki je dober, kritizira nekaj dobrega.

Normalno je, da kritik s kritiko kritizira neko stanje. Kritika vsebuje kriterij (merilo), ki funkcionira kot kritika (merjenje). Stanje, čisto in nevtralno, je tedaj podvrženo merjenju, ki vsili temu stanju po vsej verjetnosti tuje merilo. Govoriti o tujem merilu je mogoče le v primeru, da stanje, ki je merjeno, vsebuje tudi samo nekaj, sicer skrito merilo. Kot vsako merilo, tako bi tudi to skrito merilo moglo meriti. Merilo pa bi ga mogla — v odnosu, ki ga opazujemo — edino le kritika. Takšna meritvena vloga merjenega stanja bi spremenila odnos med kritikom in stanjem v razmerje med kritiko in kritičnim stanjem.

Kadar pravimo, da je neka stvar kritična, mislimo s tem na njeno kritično stanje. Torej mislimo na stvar, samo takšno kakršna je, ne da bi jo še posebej kritizirali. Kadar je stvar kritična — kakor da je kritika neumestna. Po drugi strani pa je neka stvar lahko, kot pravimo, kritika same sebe. Torej je neka stvar kritika same sebe, ne da bi jo bilo treba še posebej kritizirati, ker ta stvar sama sebe kritizira. Zdaj nas zanima, ali je lahko neka stvar kritična in obenem kritika same sebe. Stvar, ki je kritika same sebe, je, se ve, lahko le kritika svoje kritičnosti (kritičnega stanja). Torej lahko rečemo, da kritičnost oziroma kritično stanje že samo po sebi vključuje kritika tega stanja. Če bi stvar ne bila v kritičnem stanju v smislu torej, ki je brez kriterija, bi tudi kritika tega stanja iz stanja samega ne bila mogoča. Mogoča pa bi bila kritika zunaj takšnega nekritičnega stanja, mogoče usmerjena v to stanje. V tem trenutku pa, kot se zdi, postane ta kritika, stanje te kritike — kritično. Implikacije že poznamo. Ugotoviti moramo tedaj, da je kritičnosti, ki bi ne bila kritika, in da ni kritike, ki bi ne bila kritična. Toda, po čem kritičnost postane kritika, če ne po kriteriju, ki je skupen obema? In po čem kritika postane kritična, če ne po kriteriju, ki je skupen obema.

Vidimo, da tako kritično stanje (kritičnost) kot kritik implicira kriterij (merilo), ki funkcionira kot kritika (merjenje). Zato je že vnaprej mogoče trditi, da je kritik dober, kritičnost pa slaba, ali, da je kritik slab, kritičnost pa dobra. Dober kritik, kritik z merilom dobrega, meri s tem merilom lahko le samega sebe — svojo kritičnost. Ne more pa izmeriti slabega stanja. Slabo stanje, stanje z merilom slabega, meri s tem merilom lahko le samega sebe — le svojo kritičnost. Ne more pa izmeriti dobrega kritika, ki še naprej meri samega sebe.

Kritik z merilom slabega meri s tem merilom slabost svojega merila. Stanje z merilom slabega meri s tem merilom slabost svojega merila. Merilo je isto v obeh primerih. Čim slabše je eno izmed meril, je drugo v nevarnosti, da postane toliko boljše. Vztrajanje v slabem ali dobrem razkaže slabo ali dobro v vsem, kar slabo oziroma dobro je.

I. G.

Aktualni problemi kulture v Jugoslaviji

je tema IV. stražilovskega srečanja v Novem sadu od 26. — 28. II. 1968.

Podteme:

a) kultura med birokratskimi in samoupravnimi odnosi

b) ekonomska vrednotenja kulture

c) pozicije in možnosti kritike pri nas

»Polja«, list za kulturo in umetnost, bo v naslednjih dveh številkah objavljal dopise na razpisane teme stražilovskega srečanja. Pohitite!

Sestanek iniciativnega odbora

V sredo 3. januarja 1968 je bil sestanek iniciativnega odbora za podporo mednarodnemu sodišču za vojne zločine v Vietnamu. Predsednik sodišča tov. Vladimir Dedijer in njegov namestnik Rudi Rizman sta podala krajšo informacijo o poteku zasedanj sodišča. Sledila je diskusija.

Provo White Bicycle Plan

Med mnogimi načrti, ki so jih provosi imenovali Provo White Plans je posebno zanimiv naslednji:

Upravi mesta Amsterdama so predlagali, da nabavi dvajset tisoč belih koles, ki bodo last vsakega in nikogar. Postavljena bi bila po centru mesta, meščani pa bodo lahko svoja motorizirana sredstva puščali doma, prišli v center z vlakom in nato uporabljali bela kolesa od nikogar in od vsakogar. Da bi vzpodbudili k akciji, so se odločili, da bodo vsako soboto ob polnoči barvali svoja kolesa z belo barvo v četrti, ki se imenuje Lieverdje.

Provosi so res prebarvali nekaj svojih koles. Uprava mesta Amsterdama se do danes še ni odločila.

Za prosojnost struktur

(Iz razprave na univerzitetni) konferenci ZKS)

Rad bi začel svojo razpravo z besedami, ki jih je leta 1964 izrekel Lucien Sebag, francoski marksist.

»Bil sem član neke partije,« pravi Sebag, »ki se je imenovala revolucionarna, v deželi, kjer je šlo za revolucijo. Toda ta partija ni bila revolucionarna in problem moje družbe ni bil problem revolucije. V naših družbah ljudje vstopajo v revolucijo kot vstopajo v religijo. V njej najdejo absolutno doktrino, doktrino, ki velja za vse dežele in za vse čase...«

Mehanizem, ki ga opisuje naš citat, je tipični fenomen eshatološkega obnašanja, ki je v zgodovini povezan z najrazličnejšimi gibanji: od križarskih vojn do buržoaznih revolucij, od na pol religioznih gibanj, rasno in nacionalno osvobodilnih bojev do prve socialistične komune. To je v bistvu (ponavljam —

Nadaljevanje na 2. strani.

tribuna študentski list

Bojan Steinkircher – fotogram

Iz razprave na I. zasedanju univerzitetne konference ZKS

Stane Dolanc

Čeprav ugotavljamo, da je organizacija ZK na univerzi v prejšnjem obdobju zavzemala stališča do vseh važnejših družbenih in političnih problemov in da je ob tem uspela angažirati določen del članstva za reševanje le-teh, lahko istočasno ugotovimo, da je del komunistov vse preveč stal ob strani, da je začel izgubljati zaupanje v sebe in organizacijo in tako povzročil, da je ugled ZK na nekaterih fakultetah začel upadati in da le-te organizacije niso bile vselej sposobne aktivno posegati v dogajanja. Delo v ZK se je preveč odvijalo v njenih forumih, predvsem na univerzitetnem komiteju in okoli njega, veliko premalo pa so bile angažirane fakultetne organizacije. Imeli smo primere, da se posamezne organizacije na fakultetah dalj časa sploh niso sestajale, problem sklepčnosti je postal karakterističen za dober del naših organizacij, mnogi sestanki so bili gola formalnost. Tako je tudi del članstva samo še formalno pripadal organizaciji. Nekatere fakultetne organizacije še do danes niso mogle ugotoviti številčno stanje svojega članstva.

Te ugotovitve so žalostne. Vendar sem mnenja, da je nujno, da jih jasno in javno povemo, zato ker bomo le tako postali sposobni realno oceniti naše sile in ker bomo s tem pospešili proces delovne selekcije v naših organizacijah. Jasna programska usmerjenost in realizacija postavljenih ciljev, boj za demokratičnejše odnose v ZK, dejanske možnost aktivnega in ustvarjalnega delovanja članov bo skupaj z nadaljnjim razvijanjem socialističnih družbenih odnosov, s humanizacijo družbe in bojem za novo socialistično moralo glavna baza za odstranjevanje vzrokov pasivnosti med članstvom. Zavedamo se, da tudi z jasno orientacijo in povečano odgovornostjo teh vzrokov popolnoma ne bomo odstranili. Še posebej ne pri tistih članih ZK, ki so zaradi odkritega idejnega in političnega opozicionalizma, oportunizma, defetizma ali karierizma izgubili stik s svojo organizacijo. Če bodo iz naših vrst odšli takšni člani, za organizacijo ne bo nobene škode. Jedro članstva naših organizacij, ki že predstavlja silo, ki je sposobna organizacijo ZK na univerzi postaviti na čelo vseh političnih dogajanj in odločilno vplivati tako na dogajanja znotraj univerze kakor tudi izven nje, se bo z odpadanjem takih članov smo še krepilo. Obenem pa bo takšna selekcija pritegnila v naše vrste nove mlade člane ZK, ki v pasivnosti in v konservativnih stališčih ter v oportunizmu dela našega članstva ne vidi garancije za demokratično in revolucionarno vzdušje v organizaciji in zaradi tega v našo organizacijo ne vstopa.

Danes smo, bolj kot v preteklosti, sredi ostrih javnih razprav o odnosu med politiko in znanostjo. Za nas, komuniste univerze, je ta diskusija temeljnega pomena.

Obdobje zadnjih let je prineslo obsežne družbene reforme in postavilo politiko na nova izhodišča. Po logiki Leninove izkušnje (»Če se razgiba družba, bo to streslo tudi univerzo.«) je morala tudi znanost iskati sebi adekvatno pozicijo v novih razmerah. S tem pa so se na relaciji znanost — politika porušili ustaljeni odnosi, ki so jih bili vajeni ljudje — z obeh strani v poprejšnjem obdobju. Nujno potrebna je nova verifikacija medsebojnega odnosa, ki mora uveljaviti modernejše in funkcionalnejše koncepte. Diskusija, kateri smo danes priča, torej ni inscenirana, ni izmišljotina, pač pa je realna nujnost.

Za naš nacionalni okvir lahko ugotovimo, da dosedanja diskusija o teh vprašanjih zdaleč ni odprla vseh aspektov tega kompliciranega problema. Kljub skromnim replikam pa je že zopet dovolj jasno prodrla tradicionalna teza o funkciji inteligence nasproti političnim institucijam kot izključnem odnosu. Spet smo priče izrazom blagohotne nevtralnosti, ki naj potem zopet diktira vzpostavljanje družbenopolitičnih dimenzij znanosti pri tistih, ki se s tako koncepcijo strinjajo, kot tudi pri tistih, ki se s tem ne strinjajo.

Artikulirana družba, kakršna postaja naša, računa z družbeno zavzetostjo znanstvenika za njegovo znanstveno resnico, in to je lahko edina fiksna opredelitev odnosa med znanostjo in politiko. To pa je obenem kriterij, ki pomeni znotraj znanosti delitev na delavne in nedelavne, in znotraj politike delitev na konstruktivne in nekonstruktivne.

Takšna opredelitev seveda ne prenese institucije koncesij med znanostjo in politiko. Mi ne moremo pristati na nikakršne želje nekaterih predstavnikov znanosti po konvencijah, ki bodo vključevale zagotovilo politike o avtonomiji znanstvenega področja. Univerza mora vsak trenutek dajati obračun svojega dela in ji

Nadaljevanje na 3. strani

Za prosojnost struktur

Nadaljevanje s 1. strani

v bistvu) temeljni mehanizem slehernega revolucioniranja, za katerega sam Sebag priznava, da je pač mogoče, da so zanj (za revolucioniranje) potrebne mistifikatorske ideologije, da bi dosegli določene cilje. Do tod je vse prav.

Nekateri člani Zveze komunistov Jugoslavije zahtevajo, naj marksisti in strokovnjaki za družbene probleme najdejo novo vero. Po spominu navajam besede neke komunistke, kakor jih je izgovorila na seji, kjer je bilo govora o religioznosti v šolah. »Cerkev je tisoč let izgrajevala svoj nauk, ga izpopolnjevala, mladim ljudem ga danes daje v najbolj odlični obliki..., zato je za te ljudi privlačen...; marksisti pa nimamo svojega nauka oz. je nauk mlad, s polno lukenj, in o katerem se še sami komunisti ne moremo zmeniti, kaj je prav in kaj ni prav!« Ta tovarišica, ki je govorila z najboljšim namenom, je nadalje menila, da bi bilo dobro, če bi predstavniki humanističnih ved zložili primeren nauk, ga razmnožili in razposlali po terenu, da bi končno vedeli, kaj je prav in kaj ni prav. V zvezi s temi predstavniki je omenila univerzo. Zato, tovariši, govorim o tem problemu na temle mestu in v temle času, o katerem sem prepričan, da je vreden vse pomembnejših besed.

Tovariši, danes se moramo menda odločiti, ali bomo skovali primeren nauk, ki se bo lahko pomeril s svetim pismom, ali pa ga ne bomo skovali in bomo pustili ljudi na terenu, da tavajo v megli. da ne vedo, kaj je prav in kaj ni, da so nemočni proti duhovnikom, da tarnajo nad izgubljenimi dušami, pa tudi nekoliko nad svojo, kajti kdo ve, če ni res kje kakšen peklenšček, ki nas zgrabi na usodni dan?

Kaj je rekla tovarišica (ki jo seveda citiram popolnoma po nedolžnem in zato sploh ni važno, kdo je in naj torej ostane v blagem zamolku)? Rekla je, da je naša partija v bistvu isto kot Cerkev. Rekla je, da je bistvo naše pozicije v tem, da se borimo z istim orožjem, le da smo nekoliko šibkejši od sovražnika, ker imamo v svojem nauku luknje in ker imajo oni na svoji strani tisoč in več let časovne prednosti. Rekla je, da bodimo vendarle pametni, pa zakrpajmo svoje vrste, mobilizirajmo svoje sile, še celó univerzo, pa bo šlo. Potem bomo vsaj vedeli, kaj je prav!

Ko smo posredno izrekli neko vest, neko poročilo o naravi partije, smo seveda izrekli tudi neko resnico te partije. Ne tisto resnico, ki jo zgodovina filozofije poriva iz enega v drugi sektor metafizične stavbe, temveč dejstvo, dejansko eksistenco. Če je možno reči o partiji, naj poišče eshatološko pot, potemtakem je možno od nje kaj takega tudi pričakovati. Nekaj takega pričakovati od nekoga, ki mu je nekaj takega tuje, ni mogoče. In eshatološka pot ni slučaj, neko bežno naključje neke ženske, ki je pod vplivom svoje provincialne okolice, v svoji psihološki stiski v nekem posebno temperiranem času izrekla zahtevo po novi veri. Ne, to ni le slučaj. To je struktura sveta, ki je ves zapreden v eshatologijo. Razkriva se nam torej neka posebna struktura sveta in neka struktura partije. In ni zelo daleč ugotovitev, da neka posebna struktura sveta zahteva nek poseben odnos in da mora neka stranka v boju s to strukturo pristajati na raven sveta, če ga hoče spreminjati, funkcionalizirati ali si ga kakorkoli podvreči. Nespametno bi bilo torej reči, da je eshatologija napaka partije ali posledica nekih ne dovolj znanstveno podkovanih voditeljev te partije. Na koncu tega našega sklepanja se seveda znajdemo v kotu, ki je najtemnejša in hkrati najvišja točka sveta.

Ko se namreč sprašujem o naravi neke politične orientacije, imam seveda v mislih problem revolucij, t. j. modifikacije sveta. Ko sem maloprej navajal besede Luciena Sebaga, se nisem ukvarjal s celoto njegove življenjske, znanstvene in politične usode. Resnica Sebagove usode je zanimiva in tragična: Sebag je z izstopom iz francoske partije izrekel nezaupnico aktivizmu in se je ukvarjal z marksizmom iz znanstvenih nagibov. Nato se je posvetil etnologiji in poskušal povezati marksizem in strukturalizem. Njegovo življenje, polno prelomov in teženj, da bi povezalo z mostovi stvari, ki jih je težko združiti, se je končalo januarja leta 1965 s samomorom.

Nerad bi si zadal nelahko in nehvaležno nalogo razlagalca samomorov, vendarle lahko vsi slutimo, kaj se skriva v tako intenzivnem človeškem iskanju problematičnega, da izzove posledico, kot je nam vsem tuja in nerazumljiva smrt. To je tisti temačni kot, tisti mračni spoj življenjskih energij, kjer se dokončno objameta in obračunata iracionalnost in razum, kjer se do kraja in do molka razbijeta temeljna človeška svetova: eden je SVET RAZUMETI, drugi pa SVET SPREMENITI.

Če bi hoteli zelo ortodoksno razumeti tisto Marxovo tezo o Feuerbachu, ki govori o napakah filozofov, da so samo razlagali svet, potem bi seveda lahko sklenili, da se je v temačnem kotu stiske Luciena Sebaga srečal marksizem s strukturalizmom in povzročil usodno eksplozijo v konec in nič. Kot rečeno, bilo bi preabsolutno sklepati o Marxu na podlagi ene teze, in še bolj zgrešeno bi bilo dovoliti takšno interpretacijo Sebagovega samomora. Toda prav tako lahkomiselno bi bilo skleniti, da se torej gibljemo po jasnih in neusodnih pokrajinah blagega. Nasprotno: v območju takšnega razmišljanja se gibljemo na samem robu.

Bržkone ni bilo slučajno, da je Sebag govoril o praznoti in kaotičnosti »totalizirajoče doktrine«, in v zvezi s tem o iracionalnosti družbenih transformacij v imenu »raja«. Citiram:

> *»Ne gre za to, da bi živeli v družbi zadovoljenosti. Gre za to, da — če protestiram zoper nezadovoljivost družbe, potem poznam model resnično različne zadovoljivosti in da ta model ni čisto utopičen. V ostalem revolucionarni problem ni v tem, če vemo, da gremo družbi naslade naproti, pač pa v tem, če vemo, da bomo z revolucijo hitreje stopili proti tej nasladi...«*

Ko govorimo torej o eshatologijah kot podlagah za revolucije, torej merimo na tisto temeljno iracionalnost, ki se ne sprašuje, kot se sprašuje Sebag, o krajši poti in trdnejšem koraku proti neki novi družbi, temveč jemlje vizijo neke družbe kot vedno enako oddaljeno sonce, nedosegljivo in mitično utvaro. Merimo na tisto eshatološko komponento religije, ki bi jo nekateri radi vsilili tudi delavskemu gibanju, češ da se je oprijelo Marxa kot boga.

Med Marxom in strukturalizmom potekajo sporednice: Marxov koncept protislovij nahaja v strukturalizmu analogon v *strukturalni diahroniji*. Ali, kot pravi Maurice Godelier: »Marx nam... kaže neintencionalne razsežnosti družbene stvarnosti in njihov pomen. Temeljno protislovje pomeni (se prevaja) limitni pogoj funkcioniranja sistema. Z drugimi besedami — limita, ki označuje protislovje, je objektivna lastnost artikulacij struktur nekega sistema. Prosojna je spoznavi. Neintencionalno ni neprosojna gošča, propad načrtov, temveč limita funkcioniranja, *je opozorilo*.

To, kar nam kaže protislovje med produkcijskimi odnosi in produkcijskimi silami, je limita funkcioniranja produkcijskih odnosov v okviru nekega razvoja proizvajalnih sil... Protislovje med strukturami je razlog protislovij znotraj neke strukture. Ko seže kapitalizem v fevdalni sistem, nove proizvajalne sile, ki se razvijejo, niso v protislovju z novimi kapitalističnimi produkcijskimi odnosi; nasprotno: sami kapitalistični proizvajalni odnosi spodbujajo takšen razvoj: *skladnost struktur.«*

Kar zdaj zadeva zahteve po religiji in našo razpoloženost, da bi religijo izdelovali, kaže ubrati strukturalistično pot. Težko je pričakovati temeljito *revolucijo* v tem smislu, da bi se do kraja odrekli eshatološkim stranskim produktom našega političnega dela. Vendar kaže, da z dobo reorganizacije ZK nastopa tisti *limitni* čas, ko se lahko do kraja odpovemo tekmovanju z religijo in postavimo temu nasproti koncept odprtega dialoga in splošne vprašljivosti.

Dimitrij Rupel

O čem je govoril Milan Pintar

V nasprotju s tudi tu danes že prisotnim deklariranjem pozitivnih načel nekakšnega »humanizma«, klasične »socialistične politike«, »politične kulture«, »socialistične morale«, »moralnega humanizma« itd., itd., je moje prepričanje, da bi se morala naša družba še vnaprej »birokratizirati« in »tehnokratizirati« v smislu družbene artikulacije. Naj pojasnim to navidezno absurdno in protisamoupravljalsko zahtevo.

Teorija razvoja vseh modernih družb, zlasti ameriške, pa tudi evropskih in vseh ostalih, nam kaže, da nastajajo nasprotja med privatnim in družbenim v lastninskih odnosih, med subjektivnim in objektivnim v ideoloških relacijah, med egoizmom in altruizmom v morali, med individualnim in družbenim v oblastniški sferi, med političnimi strankami v politični sferi itd. preozka, da bi izražala osnovne tendence današnjih gibanj. Ta nasprotja so še do včeraj prestavljala temelj, tečaje, na katerih se je vrtel svet. Toda ta statična protislovja postajajo preozek kalup za razvoj modernih družb — tako meščanskih kot socialističnih. Tendence tega razvoja so različne, toda lahko jim poiščemo skupno obeležje: vse evropske družbe se razvijajo v smeri povečane efikasnosti, v smeri ekonomizacije vseh naštetih sfer, v smeri čim večjega izkoristka obstoječih energij, v smeri racionalizacije in funkcionalnosti. Vse, kar v modernem svetu ni racionalno in funkcionalno, propada: ali tako, da izginja v nepovračljivo, ali tako, da se racionalizira in funkcionalizira. Ta trend razvoja modernih družb ni samovoljna izmišljotina posameznikov ali prenapenjanje nekaterih tehnokratov, temveč se — vsaj zaenkrat — kaže kot nujnost, kot tisto temeljno in okvirno, znotraj katerega šele lahko določamo in iščemo kvalitetne ralike med vzhodom in zapadom, med severom in jugom, med revščino in bogastvom ali med proletariatom in buržuazijo. Racionalnost in funkcionalnost se ne razlikujeta na socialistično in kapitalistično.

Če je tako, tedaj je treba iz tega potegniti konsekvence. V tem svetu lahko obstaja ali se v to smer — ki je zaenkrat edino možna — razvijajo samo družbe, ki se temu zakonu razvoja podrede. In v teh družbah lahko obstaja samo tisto, kar se temu zakonu podredi. To velja tudi za Zvezo komunistov ali — če hočete — predvsem za ZK. To pa pomeni, da je zadnji čas, da ZK preneha biti neartikulirana gmota, nekakšna inertna in indiferentna masa. Treba je priznati, da danes ZK to je. ZK se mora spremeniti v elastično in efikasno Zvezo komunistov, če hoče ostati ali postati politični subjekt v sedanji in bodoči konstelaciji sil. Izvajano reorganizacijo ZK je treba razumeti predvsem v tej smeri in jo izvajati brez moralističnih ali lažno demokratskih pomislekov — sprejeta pravila so prva stopnica tega.

Do enakega zaključka pridemo tudi po drugi strani prek filozofskega premisleka: Marx je svojo slovito enajsto tezo o Feuerbachu, da so doslej filozofi svet le razlagali in da je nastopil čas, ko ga je treba spremeniti, postavil, izhajajoč iz okvirov nemške klasične filozofije.

Na kakšen način lahko filozofija spremeni svet? Na kakšen način lahko spekulacija — in tudi Marxova filozofija je spekulacija, ker Marx je bil najprej in **predvsem filozof** — spremeni svet oziroma strukturo nadstavbe, v kateri je, po Marxovih besedah, v skrajni konsekvenci temeljna baza, ne pa nadstavba, kamor spada tudi spekulacija? Odgovor je preprost v kontekstu celotnega razmisleka o Marxu: tega sveta **tudi ni razlagala filozofska spekulacija**. To pa pomeni: ker je bilo potrebno svet razložiti, je filozofija iz sebe rodila znanost razlaganja sveta — sociologijo. To pomeni: **ker je treba** svet spremeniti, je filozofija iz sebe rodila znanost spreminjanja sveta — politologijo. Filozofija je svet spremenila s tem, da je postavila v torišče vsega modernega dogajanja novo znanost — politologijo — z vsemi dodatnimi disciplinami in poddisciplinami, moderno znanost z modernimi tehničnimi pripomočki in moderno organizacijo. Na tej znanosti temelji in iz nje raste — ali bolje — morala bi rasti — politika.

Taka koncepcija pa zahteva, da jo premislimo v odnosu do ZK, če hočemo komunisti ostati ali postati politična sila, subjekt modernega dogajanja. Politika mora biti koncipirana na znanosti, ne pa na filozofskih domislekih, na privatističnih usmeritvah, na subjektivnih presodkih ali celo predsodkih. Njen temelj morajo biti znanstveni instituti, ne pa dogovori, sklenjeni med posamezniki v privatnih sferah. Njena sredstva morajo biti znanstveno dognana, ne pa temelječa na primitivizmu in prakticizmu nefunkcionalnih funkcionarjev. Dejstvo je, da vse v ZK danes še obstaja: taka politika, utemeljena na filozofskih predsodkih, na privatnih dogovorih, sklenjenih na zabavah, na prakticističnem primitivizmu itd. Prav tako je res, da ZK danes še ni to, kar bi morala biti, ali to, kar bo jutri morala biti, kar bo edino lahko, če bo sploh hotela biti.

Tu ni prostor, da zastavimo teoretično vprašanje o tem, ali je ta obstoječi, rastoči in naraščajoči funkcionalizem vsega obstoječega tisto zadostno za **človeško v človeku** in ali je cilj ZK zares dovolj jasen, precizen in dovolj domišljen, da omogoča koncipiranje moderne — znanstveno funkcionalne — asociacije svobodnih ustvarjalcev-komunistov. Če te stvari niso razčiščene, tedaj je ZK dolžna, da poišče obliko in način, da si jih domisli do kraja. Danes je temeljno nekaj drugega. Če naj bo ta univerzitetna konferenca uveljavitev nekih novih organizacijskih prijemov v ZK, tedaj bo uspela le, če bo praktičen dogovor za določen cilj. Iz vsega povedanega je jasno, da mi pri tem ne gre za prakticizem, temveč za racionalno organizirano efikasnost.

Dilema o tem, ali je samoupravljanje efikasno ali ne, je smešna. Tudi moderna znanost išče rešitev v interdisciplinarnem sodelovanju, toda ne zato, da bi razvijala nekega popolnega človeka — socialistični ideal — temveč zato, ker edino ta razširjena platforma omogoča povečano specializacijo in s tem večjo znanstveno prodornost, večji **izkoristek**.

Da končam — ZK se mora otresti liberalističnih pozicij, inertnosti in indiferentnosti, pa čeprav se hkrati s tem otrese polovice svojega sedanjega članstva. Razplet situacije ne dopušča dileme med maso in posamezniki. Gospodarska reforma, ki naj zagotovi večjo učinkovitost obstoječih proizvodnih zmogljivosti, bi bila potrebna še marsikje, ne nazadnje med nami, v ZK. Če je za to potrebno, da se družba »birokratizira« in »tehnokratizira« v pozitivnem smislu funkcionalnosti, naj se. Ne smejo nas plašiti devalvirani izrazi, plaši naj nas stvarnost. V tem smislu sprejemam in hkrati korigiram uvodno sekretarjevo izvajanje: sprejemam orientacijo, ki jo daje v odnosu med znanostjo in politiko, hkrati pa zavračam njegov moralistični moment.

Upam, da te misli ne bodo predstavljale povod za podtikanja, ne nazadnje zato, ker take razprave ne bi prav nič prispevale k učinkovitosti konference.

Iz razprave na I. zasedanju univerzitetne konference ZKS

(Nadaljevanje s 1. strani)

nikakršen misteriozen status ni potreben. Nikakršen izjemen položaj znanstvenika ni na univerzi potreben, kot je potreben tam, kjer gre znanosti slabo, znanstvenikom pa dobro.

Glede na takšna izhodišča pa tudi ne pristajamo na politiko, ki onemogoča znanstveno analizo, brez izjeme vseh problemov, v katerih se naša družba nahaja. Za nas je politika, ki ni sposobna upoštevati znanstvenih izsledkov, slaba politika.

Proces političnega odločanja mora biti tako organiziran, da stimulira ali vsaj omogoča popolno vključitev znanstvenika v družbeno usmerjanje. To še celo v pogojih samouprave, ki nikakor ni osnovna šola delavskega gibanja, pač pa doslej najvišja vsebinska in organizacijska oblika tega gibanja, ki nikakor ne more prenesti, da bi delavski razred taval v meglah nerazjasnjenih odnosov, če je tu znanost.

To pa tudi od znanosti zahteva takšno notranjo organiziranost, ki bo v največji možni meri pospeševala njen lastni razvoj. Morda je v prihodnjem letu osnovna naloga komunistov univerze, da obdelajo to vprašanje in da svoje koncepte družbeno uveljavijo, ker od tozadevne politike v znanosti je odvisna znanstvenost politike.

Glede na to, da z družbeno preosnovo Zveze komunistov odpiramo vse dimenzije političnega delovanja, je še posebej pomembno, da danes in tukaj na univerzi pogledamo v oči tudi moralnim aspektom naše aktivnosti. Izredni pomen tega ne moremo in ne smemo zanikati, ker ima izredno močno vlogo tako za izgrajevanje notranje enotnosti v ZK kot za odnos nekomunistov do naše organizacije. Ta dva elementa pa sta tudi osnovna pogoja naše akcijske učinkovitosti. Lahko ugotovimo, da so številni primeri negativnih moralnih primerov — tu gre predvsem za nenačelne osebne razprtije, intrigiranje in podobno, včasih skoraj povsem zavrli aktivnost in idejno vlogo Zveze komunistov na nekaterih fakultetah. Imeli smo v preteklem obdobju dve fakulteti, kjer se je aktivnost dobrega dela članstva v toku zadnjega leta orientirala ravno v to smer. Posledice niso izostale. Organizacija ZK na teh fakultetah je izgubila vrednost v očeh komunistov, izgubila je stik z dejanskimi družbenimi in političnimi problemi v svoji sredini in se zaprla sama vase. Močno se bomo zoperstavili temu, da bi organizacije ZK na naših fakultetah postale sredstvo za razreševanje osebnih sporov, ali pa, da bi se skozi politično dejavnost v ZK manifestirale želje po uveljavitvi te ali one grupe ali klike.

Ne gre nam za to, da bi predpisovali sistem abstraktnih norm obnašanja, ki naj bi veljale za članstvo ZK na univerzi, ali pa, da bi institucionalizirali, legalizirali osebne spore. Eno in drugo je moralizem, ki nima ničesar skupnega s tistim moralnim pristopom, ki povezuje načelno moralno pozicijo z vsakodnevno konkretno dejavnostjo. Taka moralna zasnova je torej tesno povezana z individualnim političnim ravnanjem, ki pa je v precejšnji meri oziroma od psihe sodobnega človeka, kjer ne gre le za dober ali slab način obnašanja, temveč predvsem za način individualnega moralnega obnašanja, ki v marsičem daje takšen ali drugačen tren politični akciji ali vrednotenju družbene situacije. S tem zanikamo sicer pogosto mnenje, da sta politika in morala povsem ločena pojma. Vprašanje morale je bilo končno tudi eno izmed najpoglavitnejših pozitivnih vrednot, ki bi si jih kazalo zapomniti z brionskega plenuma.

Tarnanje nad tem, češ da nas pač potrošniška nuja sili v nemoralnost, ni nič drugega kot pristajanje na stihijo in hkrati nezaupanje do vsega tistega, kar pomeni element subjektivne zavesti, in to še v tako prevladujoči prevladi materialnih silnic. Seveda razvijanje družbe v smeri potrošništva oziroma blagovno-denarnih odnosov toliko bolj zakomplicira te odnoo se. To pa pomeni, da taka situacija zahteva novega, zavestno bolj sposobnega, voljnega in odgovornega človeka. Končno je treba priznati, da se negativna manifestacija potrošništva lahko pojavlja predvsem zaradi naše moralne in zavestne odsotnosti. Član Zveze komunistov ne more pristati na teorijo spontanosti in se s tem odreči možnosti organiziranega pristopa, ki je šele predpogoj za normalno funkcioniranje in moralnejše vedenje tako posameznikov kot institucij.

V organizaciji ZK na univerzi bo treba z radikalnimi potezami krepiti tiste elemente oziroma sestavne dele politične akcije, ki bodo opogumljali način samovzgoje in samokritičnosti članstva na vseh nivojih. Gre torej za to, da se sicer precej razvita kritika izvenuniverzitetnih situacij, posameznikov in institucij razvije tudi v samem univerzitetnem prostoru. Mnogo bolj kot doslej bomo morali ločevati med kritiko, ki je v osnovi rezultat kritično spoznanega lastnega izkustva, in tisto kritiko, ki poskuša zgolj odvrniti pozornost z arzenala svoje lastne bedne znanstvene ali politične pozicije.

Še enkrat moramo poudariti, da nam ne gre za to, da bi tukaj in na tej konferenci določali tiste konkretne moralne vrednote, ki naj bi karakterizirale člane ZK. Predvsem težimo za tem, da se v skupnem delovnem dogovoru sporazumemo o tistih izhodiščih, ki naj sproščajo naštete možnosti moralnejših vedenj.

Naj omenimo samo nekaj primerov, ki zahtevajo v skladu z dosedanjimi izvajanji, da se spopademo z značilnim moralnim deficitom, ki se odraža v številnih konfliktnih situacijah na fakultetah:

— navkljub proklamiranemu akademizmu na univerzi smo priča številnim neakademskim metodam, ki npr. favorizirajo manj sposobne na račun sposobnih; uporabljanja najrazličnejših sredstev (intrig, spletk itd.) za doseganje raznih političnih in »znanstvenih« ambicij . . .;

— pedagoški delavec, ki že več kot 10 let ne napiše skript za svoj predmet ali pa ne objavi ustrezno znanstveno delo, ni podvržen javni kritiki ali profesionalnim konsekvencam;

— o strokovnosti pedagoškega kadra je zopet mogoče slišati govorice zgolj v kuloarjih in v privatnih razgovorih;

— pojav konformizma v študentskih krogih, ki se kaže predvsem v neizkoriščanju ali pa v kuloarskem »izkoriščanju« samoupravnih možnosti na fakultetah in v odsotnosti kakršnegakoli aktivnega odnosa do ZŠJ;

— med komunisti je omembe vredno število tistih, ki študirajo tudi po 8 in več let, in ki kljub nedelavnosti prejemajo štipendijo in kredit. Taki komunisti zapirajo možnost študija ostalim prizadevnim študentom;

— vprašanje študentov-komunistov, ki imajo podpovprečne študijske ocene in nedelavni odnos do študija.

Od članov ZK, študentov in profesorjev, pričakujemo, da se bodo z močjo znanja in moralnih karakteristik oprli omenjenim pojavom moralnih anomalij.

Čutimo dolžnost, da javno povemo tudi dejstvo, da naša komunikacijska sredstva zelo pogosto odkrivajo in pišejo o birokratskih in moralnih ekscesih v naših delovnih organizacijah in gospodarstvu, nismo pa še zasledili, da bi javno obravnavali in obsodili takšne situacije v tako imenovanih akademskih sredinah. Mnenja smo, da javno obravnavanje te problematike ne bo krnilo ugleda univerze v naši družbi, temveč nasprotno, krepilo bo ugled vseh tistih progresivnih družbenih sil, ki se zavzemajo za to, da bi univerza in vsi ljudje, ki na njej študirajo ali delujejo, dejansko postali pomemben činitelj v borbi za nadaljnji razvoj socialističnih družbenih odnosov.

Zveza komunistov na univerzi se bo odločno borila za javno obravnavanje vseh pojavov, o katerih smo govorili.

Božidar Debenjak

Dosedanji reformni posegi na univerzi so izhajali iz zahteve, da se racionalizira univerzitetni študij, da se doseže povezava med znanostjo in prakso in med znanostmi. Rezultat pa je bil daleč od pričakovanj. Toliko deklarirano načelo o kolektivnem znanstvenem delu, o kolektivnih znanstvenih projektih praktično ni bilo realizirano. Nikoli ni bilo tako malo kolektivnih znanstvenih projektov v določeni stroki in med strokami, kot sedaj. To je soglasno ugotovila konferenca ZK na filozofski fakulteti. Ugotovljeno je bilo, da ne nastajajo najnujnejša kolektivna znanstvena dela — temeljna dela, ki ne morejo nastajati drugače kot kolektivno — da se je znanstveno delo razparceliralo na individualno znanstveno raziskovanje.

Ob tem, ko so bila deklarirana načela kolektivnega dela, povezava znanstvenih projektov, pa takega povezovanja, takih interdisciplinarnih projektov najdemo osupljivo malo. Ob tem, ko je naša družbena praksa deklarirala kot vodilno načelo povezavo med politiko in znanostjo (naj se politika opira na znanost), je bilo pred kratkim ugotovljeno, da je Jugoslavija na enem zadnjih mest po sredstvih, ki jih daje za znanstveno delo. Pri tem je treba omeniti tudi to, da je v več zaporednih razpravah zveznega kulturno-prosvetnega zbora nastopil isti organ s popolnoma različnimi podatki, koliko sredstev se daje za znanstveno delo, številke so variirale od 0,3 do 3 odstotke narodnega dohodka. To kaže, da sama evidenca

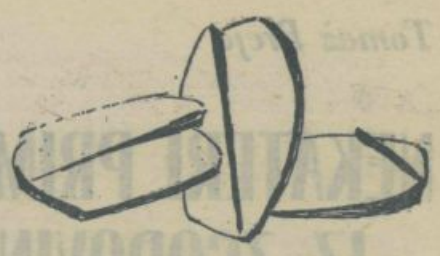

o tem, koliko se daje za znanstveno delo, ni v redu in ne omogoča zanesljivega odločanja skupščinskih organov, ker ista strokovna služba ob različnih priložnostih daje različne podatke.

Univerza je doživela več reform in splošnih družbenih intervencij. Vendar univerza sama sedaj stoji pred vprašanjem, ki je osnovno: rekonceptualiziranje in funkcionaliziranje. Univerza je sledila vsem prej omenjenim procesom, neadekvatni finančni politiki in jih sprejemala na tak ali drugačen način. Sprejemala jih je tako, da se je čedalje bolj umikala v sfero samozadostnosti fakultet in oddelkov, ki ne vidijo medsebojne povezave.

Funkcionalizacija in rekonceptualizacija, ponovna določitev pojma univerze je stvar, do katere se slovenska univerza nikakor ne povzpne. Slovenska univerza nikdar v svoji zgodovini ni bila idealna univerza. Od ponovne ustanovitve leta 1919 do današnjega dne se je slovenska univerza formirala v neugodnih pogojih. Formirala se je razen tega v času krize univerzitetnega koncepta. Koncept Humboldtove univerze 19. stoletja se je izčrpal in na to mesto ni prišel noben nov harmonični koncept. To je vprašanje univerze, ko se v svetu prav zato skuša uveljaviti nov tip univerze. Vendar ima naša univerza v tem določeno specifiko, da je prakticistična družbena praksa določen čas potencirala ta proces razkroja univerze v njenem najglobljem bistvu. Družba ni pomagala univerzi, da bi na novo postala sistematična, kolikor je mogoče, in funkcionalna in da bi našla najugodnejšo pot za svoj razvoj, temveč je pospeševala proces, v katerem je univerza bolj in bolj postajala šola. Prav tako je pospeševala tendence, da se je znanstveno delo na univerzi individualiziralo in se ni povezovalo z delom raziskovalnih institucij. Znanstveno raziskovalne institucije so nastajale poleg univerze in niso bile z njo organsko povezane. Torej je znanstveno-raziskovalno delo ubralo svojo pot mimo poti in razvoja univerze, kar je škodovalo obema stranema.

RAZPIS

ZA UDELEŽBO NA JUGOSLOVANSKO-AMERIŠKEM SEMINARJU

Univerza v Ljubljani in Great Lakes Colleges Association priredita konec avgusta in v začetku septembra 1968 v študentskem domu živilskotehnološkega oddelka biotehniške fakultete v Grobljah (bivša višja gospodinjska šola) četrti zaporedni jugoslovansko-ameriški seminar, posvečen razpravi sociioloških, ekonomskih in političnih vidikih pomebnih družbenih pojavov.

Tema letošnjega seminarja bo problem industrializacije, ki bo osvetljen z jugoslovanskih in ameriških gledišč v predavanjih in v razpravi.

Seminarja se bo udeležilo 18 ameriških študentov in 18 študentov ljubljanske univerze, ki bodo prebivali ves čas seminarja v Grobljah ter se udeleževali razprave in drugih skupnih prireditev. Izmed 18 udeležencev iz študentskih vrst naše univerze bodo štirje izbrani za trimesečno potovanje po ZDA od srede aprila do srede julija letos, štirje pa v prihodnjem letu. Stroške za udeležbo na seminarju in potne stroške po ZDA bodo plačali prireditelji.

Univerza v Ljubljani vabi slušatelje pravne in ekonomske fakultete, slušatelje filozofskega in sociološkega oddelka filozofske fakultete in slušatelje visoke šole za politične vede, naj se prijavijo za udeležbo na seminarju.

Prijavi je treba priložiti:

potrdilo o aktivnem obvladanju angleščine,
potrdilo o opravljenih izpitih z ocenami,
izjavo, da bo prijavljenec sodeloval na seminarju ves čas in da bo pomagal ameriškim študentom pri njihovih študijskih nalogah.

Kandidati, ki je poteguje za potovanje v ZDA, naj prilože tudi predlog za temo študijske naloge, ki jo bodo morali izdelati v ZDA, ter priporočilo profesorja, s katerim je bila tema izbrana.

Prijave s prilogami sprejema tajništvo univerze v Ljubljani do 15. marca 1968.

Pet ur DDR

V Kopenhagnu sem se pogovarjal po telefonu s samim jugoslovanskim konzulom, ki mi je zatrdil, da za jugoslovanske državljane načelno ni nobenih težav s potovanjem preko DDR. Vse tri mesece bivanja v Skandinaviji sem se veselil zadnje pustolovščine, ki sem jo vstavil v počitniški program. Nikomur izmed priložnostih počitniških znancev nisem pozabil omeniti, da se bom vračal domov preko DDR. Navadno so sledile politične debate, v katerih sem vztrajno iz gole solidarnosti zastopal stališče, da so naše sodbe o DDR in o življenju v njej prevečkrat polne neosnovanih pavšalnih sodb, ki slone večinoma na lažni propagandi. Zato me je marsikdo večkrat na kratko označil kar za ruskega vohuna.

Iz Kopenhagna sem odšel šele pozno popoldne. Kljub iskrenim naporom, da bi se še siti večer prebil do Gedserja, od koder vozi trajekt v vzhodnonemško pristanišče Travemünde, sem bil prisiljen tisto noč prenočevati za neko živo mejo ob cesti. Iz danske krajine res veje nekaj romantičnega. Drugo jutro sem ravno še ujel ladjo. Linija Gedser — Travemünde je prometna žila Skandinavija — Berlin, tako da sem se med množico po skandinavsko finih potnikov počutil precej nelagodno.

Iz zvočnika so nam sporočili, da si lahko vzhodnonemške vizume oskrbimo pri okencu na palubi. Na opozorilu na steni je pisalo, da je vizum za državljane prijateljskih socialističnih dežel brezplačen. Postal sem skoraj važen.

Vzhodnonemški uradnik je nekoliko pobrskal po mojem potnem listu.

— Potujete v Berlin?

— Ne, v Prago!

— Imate morda vozni listek?

— Potujem z avtostopom.

Obraz mu je spreletela senca zadrege in obžalovanja, ko se je poigraval s potnim listom.

— Lahko vam dam prehodno vizo za Zahodni Berlin, če kupite vozni listek.

— Nočem v Zahodni Berlin. Če bi že hotel, bi šel v Vzhodnega. Sploh pa bi rad spoznal Vzhodno Nemčijo.

To ga je spravilo v še večjo zadrego in zaslutil sem, kam pes taco moli.

— Avtostop je v Vzhodni Nemčiji žal prepovedan!

Istem trenutku bi mu jezen do kraja najraje vrgel nekaj v glavo, pa sem se premagal in brez besed vzel potni list.

Prijateljstvo, solidarnost. Mednarodno turistično leto — potni list miru. Kot v filmu so se mi v glavi obujali najrazličnejši spomini. V norveškem dnevniku Aftenpossten sem bral potopis dveh mladih Norvežanov. Na jugoslovansko - bolgarski meji so ju Bolgari zastonj ostrigli, kajti potovati v Bolgarijo z dolgimi lasmi je prepovedano. O takih in podobnih stvareh sem razmišljal še ves ostali dolgi čas, ko sem čepel v pristaniški čakalnici in čakal na odhod ladje nazaj na Dansko. Nato sem nekaj časa opazoval nekega železničarja, ki je na bližnjem kolodvoru dresiral volčjaka. V podvozje železniških vagonov je skrival kos cunje; če ga je pes našel, je za nagrado dobil kos klobase.

Nato sem od uslužbencev carine dobil zagotovilo, da lahko brez nevarnosti grem v kolodvorsko restavracijo na pivo. Sam sebi sem se zdel neumen, ko sem se ves čas zaman boril proti nesmiselnemu občutku, da sem opazovan in zasledovan. Vsi tisti neumni predsodki, proti katerim sem se v sebi vedno boril, so postali resnica. In to kljub temu, da sem si ves čas zagotavljal da je ves dogodek razložljiv in razumljiv.

Ob šestih zvečer sem se po petih urah DDR znova vkrcal na isto dansko ladjo. Nehote me je prevzel občutek varnosti in osebne svobode. Oficir, pri katerem naj bi kupil vozno karto, se mi je le smejal in zamahnil z roko. Skupaj z dvema Francozoma, ki jima tudi ni bilo treba plačati povratne karte, sem ugotovil, da verjetno nismo ne prvi ne zadnji mladi naivneži.

Smeh zahodnonemškega carinika, ki se je zabaval ob vseh štampiljkah v potnem listu, ki so nosile isti datum, me je zabolel. V socialistično domovino sem se vrnil preko kapitalistične Nemčije. Njen socialistični del pa bo tudi poslej zame še vedno uganka. Nerešena — toda ne po moji krivdi.

Milan Smolej

Tomaž Brejc

NEKATERI PRIMERI IZ ZGODOVINE UMETNOSTI

Nekatere čustvene akcije, ki smo jih sposobni le v majhni meri, v šibkem razburjenju, ki niti ni posebno čutno, nas še vedno vodijo v različne oblike dogajanja. Bilo je potrebno poimenovati te strukture, dati jim možnost ponovne komunikacije. Eno je posredovanje mogočega, nikoli definirajočega, večno zaobseženega v svoji svojini. Tu morda premika položaj enosti drobna uganka. Vendar, ko bi jo ugledali v njeni njenosti, bi se skrila. Ker nam je dana kot uganka, se umakne iz našega vidnega polja v prostorno prostornost.

Res pa je, da so vse čutne akcije že vnaprej kompromitirane. To, kar se dogaja s čutnostjo, je, gledano z njene strani, izdaja v uporabi. A tako je marsikaj urejeno. Na primer nihanje na robu pomenskosti. To, kar ne more, ker ni namen, ker ni mogoče, ker ni v dopovedljivosti.

Verjetno lahko slutimo presežke zavesti v zelo zanimivih oblikah. Kot razrušimo bodisi načrtno ali pa naključno tradicionalno zgradbo razgledovanja, nam ostane nova plast v tej navpični zgradbi. Njeno širjenje bi lahko zaustavili, če bi se namensko postavili na stališče zaupanja. To, kar je novo, še nepoimenovano, kar je zaprto v zaprtosti, lepo v lepoti, kar je torej izven danih tipov poimenovanja, se imenuje z neustreznim sporočilom dogajanja v toku tradicionalnega gledanja. Tako kot, vzemimo, rdeča barva na klobuku.

Včasih govori glas takole:

Vzemimo na primer, da bi se nam iz bivanja nekaj iztrgalo in bi to opazili. In bi nam bilo žal, ker ne bi mogli stvari, ki nam je ušla znova uporabiti. Ali bi si mogli zamisliti nadaljevanje brez točke, v kateri smo bili davno nekoč vsi zbrani? In če bi nam bilo to mogoče, ali bi si tega znova želeli?

Kar je o njem, je samo to, da govori govornost svojega govora. To ni vprašanje, ki je bilo že pred tem, ki je bilo že reševano, niti v isti obliki zastavljeno. Eno je bila igra, drugo je bila nuja. Tu je nujnost zavedljivost. Namesto tega se poraja prividna situacija, ki je že bila. A temu se pravi vse drugače. Posnemanje je prividnost iste situacije. A novi tip ustreznosti je drugačen.

Ali pa takole:

Kaj je bil Peter Pavlu, če je bil Pavlov oče Petru sin?

Ena ponujajočih se stvari je stvarnost, neposredna danost, obstojnost. Obstojnost ima več dobrih lastnosti, ki se ličejo njene potrjenosti, spretnosti, obdelave, načina prijemanja polaganja, prepletanja, zaklinjanja, preizkuševanja, koaguliranja, nagnjenosti, obsekanosti, pitnosti, kipenja, limanja, lokavosti, podobnosti, poimenskosti. Z razliko od obstojnosti je neposredno dano, dano po svoji neposrednosti in ponujenosti v danosti. Gre za to, da se razširja; radius vpliva ni v vplivu, ampak v možnosti, da se vplivnost konča, da se zdi po končnosti. Tip nenaučenega vplivanja je v lastni vplivnosti tako naučen, da ga ni mogoče znova uravnavati. Nujno je, da se odloči od svoje posebnosti. Izbere se stvarnost, ki pa sledi potrjenosti, spretnosti, obdelavi, načinu prijemanja, polaganju itd. Obstojnost do stvarnosti je v istosti obeh. Za podobna vprašanja gre tudi ob problemu.

Reducirati pojavnost v sebe, izogniti se pojmnosti. Vse te po videzu izražajoče se forme imajo neko slabost, v kateri je zakopano marsikatero dejanje splošnega pomena. Posamezne točke v ravni ploskvi segajo v prostor po vrstnem redu, ki je določen po tradiciji. Vidi se, kako se dviga stopnjevanost takšnega učinkovanja. Položaj svetlobe srši v ostrini piramidalnega vrha. Ko pa se zagledanost konča, ko se obrne v zorni kot temeljnika, ni več imena. Temeljno postane zgrešeno. Tip obstajanja ni v resnici, ni v neresnici, niti ni v.

Obzor se svetlika v zorenju. Ta položaj je formula. Funkcionalnost te formule so znamenja, ki uvajajo nov položaj ali vizualizacije, ali pa rekonstrukcije po gradivu, ki ga nudi tak tip umevanja. Obe poti sta poteka pripravljenosti. Neke vrste izogibanje v tropu mogočih verjetnosti. Seveda je potem v sočasnem dogajanju onemogočeno drugo poslovanje. Način, ki se utrja je kompromisne narave. Daje se v definicijah, ki niso presegle vizualizacije svoje historične, tradiciji podvržene strukture. A ta nova plast, ki postaja kompromisna faza, je zatrta z akcijami, ki so v vsakem primeru nesmisel. Zakaj tolikšne poniglavosti si ne more dovoliti zrenje v obzoru. Če bi se utegnilo kaj takega zgoditi, bi bilo videti zmedno, a ne v vizualizaciji novega učinka, temveč v nezraznosti in neizgovornosti tega pomena.

Če se stališče istosti pregleda s stopnje njegove pojavnosti, potem je narejena podobnost temu stališču. Zelo spretno, tako da se vrline, ki so bila zaradi uporabnosti besedenja izvršene v istosti, skoraj pokrivajo s poimenovanimi. Ali vseeno se zdi, da je celotna možnost takega postopka v sebi narekovana, da se tudi dostop k istosti vrši po nalogah taktičnih formacij določenega trenutkya uma. Naj je verjeti tem delilom ali ne, stopavice v prestop k notrini je poučljiva. To možnost ji ohranja uporabljivost.
Obenem pa je položaj v dvojnosti nagnjen na stran poimenovanosti. Ta stopnja spretne prilagoditve je posoja izvršene oblike. Ko je v izvajanju, je umljenje le-te na strani dvoličnosti zunanjega zrenja. Ko se odpravi možnost zunanjosti, je še vedno rečeno v strani poimenovanosti. Res pa je, da se tudi dvojnost podvoji. To pa samo takrat, če je omogočena natančna mera. Mero določuje tip naravnega razlikovanja. V sebi se seveda ne kaže kot naravnost, ampak kot preseljenost naravnosti. Skriva se torej za tavtološko nujo.

Postopek, ki po navadi ohranja celotnost razmerja med imenom in pomenom, narekuje nerazložljiva nujnost. Seveda se ohranjajo tipi izjavljanja še dalje, toda ali se znova utrjuje princip, ki izvrže stopnjo poimenovanosti iz sebe?

Kaj je v pri-vidnem, da se takšno razkrušeno pojavljanje ne more obvladati. Načelne možnosti so v vstopanju. V tem primeru so možne samo radikalne prekinitve, prestopi, popolnitve. V kolikor se sploh še ohranja izjava prostornost. V zaseženem ne more biti pozicija o prostoru izven enosti te akcije. V zaseženem ni prostorskega na način izumljanja. Zajemanje zasega pot do zaseženega v brez-prostorju. Tak tip analize izgineva zaradi neustrezne semantične obdelave. Je torej neustrezen način umljenja po nareku. Ker participira analiza samo v razmerjih, ki jih dopušča poseben način izjavljanja, ne more takšno videvanje zaseči svoje analiznosti. Poseganje v prostor pomeni uvidevanje položaja analize v njeni brez-umljeni poziciji.

Vizija se premakne v novo področje, ki je ne zaobjame več. Obstojnost se giblje v svoji obstojnosti, ki ni več nekaj prostornega. Dogajanje zajema svojo dogajalivost, ki mede svoje razsežnosti s polnostjo. Moralno je uvedeno v novo igro, ki je zares v svoji resnosti. Ko se s temi oblikami izjavlja prebija v novo strukturo, se znova obrne ista pot v definiciji obseženega. Ni več materiala. Ni predvidljivo.
Ni izvedljivo v novem zapomnjenju. Popolna zloraba je v obseženem misliti na način zlorabe. Vse kaže, da je bit pograbljena na zanimiv način.

Matej Bor v svahilskem prevodu

Pravijo, da bomo kmalu lahko brali pesmi Mateja Bora v novem prevodu — v jeziku svahili. Baje povpraševanje po tovrstni poeziji na afriškem kontinentu izredno narašča.

GEFF 1967

Geff se je začel 22. decembra 1967 ob 14. uri in 17 minut v komorni dvorani študentskega centra v Zagrebu. Tedaj se je začel tudi zimski solsticij. Nekdo je stopil na oder in je nekaj govoril. Vsi poslušalci, tudi tisti, ki so zelo ležerno in z nečim v ustih prihajali v dvorano po začetku, so govorjenje spremljali z godrnjanjem in zanimanjem. Bilo je nekaj zanimivih avantgardnih deklet v mini krilih in nekaj sodelujočih. Nato je prišel Makavejev in vsi so se mu smehljali. Baje je prišel tudi Mimica. Gledali smo film Maksimiljana Paspe (Priroda u naravnim bojama), o katerem je komentator rekel, da je nekaj posebnega zaradi zelene in rdeče barve. Film je bil posnet za Geff leta 1933. Bil je zelo dolg film, čeprav se ura ni kaj prida premaknila med njegovim predvajanjem. Ta film ni bil v službi nobene »naracije«.

Nato smo morali gledati v bliskajoče luči, v kamere in modrobele svetilke na ramah reporterjev kino-kluba. Bila je mučna slika. Nato smo gledali filme kino-kluba iz Splita. Martinac, Martinac, Zafranović, Martinac, Martinac. Zelo zanimivi filmi za marsikoga. Zdi se mi, da so me preveč angažirali, predvsem tisti z internacionalo. Med vsakim predvajanjem, to se pravi, med odmorom, so počeli film tisti na odru tako, da so slikali tiste v dvorani. Bilo je zelo mučno. Prizor v postelji je bil dolg in zelo pasiven s strani moškega. Vse do nekega trenutka. Slike so bile temne, posnetki premalo eksponirani, projekcije slabe. Najboljši je bil film o Geffu. Mnogi ljudje so odhajali iz dvorane, mnogi so se vračali in medtem počeli določen hrup. Nekaj vrst pred mano je sedel Matjaž Zajec.

Od Gefa si nisem dosti zapomnil. Mogoče zato, ker so filmi brez vsebine. Geff mi je pokazal, da poznamo filme dveh vrst — Geff filme in ostale filme. Geff filmi niso v službi. So na počitnicah.

D. R.

LET'S SPEND THE NIGHT TOGETHER I.

Logos da-je z-brano pred-ležeče: pred-log do-pusti da igre. V-loga iz zb(i)rane z-branosti razvloji da-in-ne. Légein z-bira pred-ležeče v zbrano prisotnost (parousia). Iz-bor bere v-ložnost posameznega bivajočega. Iz-bor v branju o-svet-li iz teme-niča v-ložnost. JAZ sem izvor v-loge: v-z-trajanje v razprtem v-loge izkazuje poljubnost prisotnega. O-svet-litev iz-bora (alétheia) je nujno poljubna: po logosu po-ložena v-loga razpre le v-stoj-nost (poljubnost umetniškega dela, ki je prehajajoča z-branost).

Bivajoče stoji v biti. Bivajoče se razpre, bit je ta razprtost sama. Razpor biti in bivajočega drži v razprtem v-stojnost: bit je naš odnos do bivajočega. Razprtost bivajočega je zaprtost biti, ki je nič. Nič je ne bivajočega (svet-loba raz-svet-ljave) in razpor, uzrt iz prisotnosti kot ne bivajočega in biti. Bit je to izmikajoče se (ne bivajočega), ki se z razprtostjo zapira. Bit ljubi samozakrivanje (Herakleitos). Razpor sam se v-logi (četudi v-logi rituala, funkciji) zapre. Reizem ostane (teo)-logija v-loge (»absolutna redukcija na bogastvo«). Reizem dospe do identitete (zaprtosti), ker je -ilogija v-loge same (tauto-logija). Reizem gleda iz zaprtosti razpora v-ložnost kot poljubnost nujnega: iz niča raz-loga zapade v-logi, je torej »najpopolnejša« teo-logija.

Dogajati zaključek -ilogije kot prisotnosti (usode pred-ložnosti) pomeni dogajati tragično: -ilogija je večna, igra je njen konec.[1]

Iz v-loge (parousia) gledana je igra razbita z-branost [iz zb(i)-ranja razbita]: razbranost. Igra z branjem razbere: izbor je razbor. Raz-log sam (iz)reka v-logo: človek je zmota. Resnica da-je logos (alétheia), zmota je razbor resnice. Motenje in razmotenje sta isto: kako igre. Motenje razbira v-logo iz njene prisotnosti v da-in-ne. JAZ kot absoluten »izvor« in iz-bor (vse-zmožnost) se razbere ob tako-ju igre. Vse-zmožnost šele iz raznotenja odstre vse-zmožnost (isto) in tako izstavi božanskost čudeža.

Razbor biti in bivajočega drži v-stojnost. Bit je razpor (Differenz als Differenz), iz katerega se razpirata bit in bivajoče: bit je naš odnos do biti. »Ne-čistost izvora« (Derrida) dogaja razpor v končnosti istega, ker je bit iz neizrekljivosti razpora ne-s-končna (ni izvor, marveč razpor). Ne-s-končnost razpora razbere »izvor« v končnem igre. Razpor sam drži razbranost v razmotenju: bit »izvorno prisostvuje« (iz prisotnosti gledana v »izvornem dogajanju«) brez bivajočega kot bivajočega (čudež).[2]

Mitologija ostane -logija. Mit sam pa razbira in dogaja igro. Njegov način je orgija. Orgijastični čudež za-vedno (raz)bere (raz)motenje: bistvo čudeža je v njegovi končnosti (spolni akt).

Čudež je orgazem Erosa.

»Meine Sätze erläutern dadurch, dass sie der, welcher mich versteht, am Ende als unsinnig erkennt, wenn er durch sie — auf ihnen — über sie hinausgestiegen ist. (Er muss diese Sätze überwinden, dann sieht er die Welt richtig.« (Wittgenstein, Tractatus logico-philosophicus, 6.54)

---

[1] Dogajati tragično pomeni: hoteti ukiniti večnost -ilogije. Igra pa je ne ukinja, marveč jo za-vedno igra.

[2] »Odpreti se rečem« onstran-in-tostran teo-logije pomeni: držati se v razprtem razporu kot razpora. Stavek izreka za prisotno mnenje(doxa) nujno para-dox. To izstavi dejstvo, da ta spis še govori jezik metafizike, obenem pa pre-stopa ontološko-ontično diferenco: razpor se drži v razprtem brez bivajočega *kot* bivajočega (ontične »ravni« v sklopu ontološko-ontične diference).

S. Ž.

ELEKTRA V ČRNINI V MESTNEM GLEDALIŠČU

Problematičnost razumevanja Eugena O'Neilla, ki je na določen način že determiniran kot dramski oblikovalec, obstaja skozi izvedbo njegove trilogije »Elektra v črnini« (MOURNING BECOMES ELECTRA) v Mestnem gledališču ljubljanskem.

Značaj O'Neillove tragedije v treh delih — Povratek, Preganjani, Prekleti — sam po sebi zahteva določen način izvedbe, takšen način, ki je v Mestnem gledališču vsaj neobičajen, če že ne tvegan. Gre za delo, ki terja moč Drame slovenskega narodnega gledališča. Za takšno klasifikacijo se seveda skriva lahko apriorno, subjektivno mnenje. Izvedba mi »apriornost« potrjuje.

Izhodišče mi je izvedba. Preko nje skušam priti do dela samega, torej preko izvedbe do fabule in iz fabule do vrednotenja izvedbe. Postopek se zdi precej nedemišljen, zato mu postavljam nasproti običajen postopek: izhajanje iz teksta preko izvedbe do vrednotenja te izvedbe.

Iz postopka, ki je obetajno bolj v rabi: to je preko teksta do vrednotenja izvedbe, se odpirajo tale vprašanja: če tekst poznam in želim izvedbo ovrednotiti, je jasno, da sem najprej ovrednotil tekst. Ker mi gre za izvedbo, ki je izvedba gledališča, si moram ovrednoten tekst, če ga hočem paralelno, na skupnem nivoju, primerjati z izvedbo, tudi sam zrežirati. V ovrednotenem tekstu se v takem primeru ne skriva samo literarna ovrednotenost, ampak tudi režija. S tem, ko sem tekst zrežiral, pa sem hkrati njegov soustvarjalec. Biti soustvarjalec pa v takem primeru pomeni podrejati si tekst v imenu samega sebe. V imenu samega sebe pa vključuje, da je to mogoče tudi še v kakšnem drugem imenu, v imenu koga drugega. Zrežirati si tekst pomeni biti postavljen nasproti nekomu, ki postopa na moj način, ki je zame edino veljaven. Ko stopamo torej do realizacije teksta, ki smo si ga že realizirali, ukrepamo kot nekakšen nasprotnik, v najboljšem primeru smo se pripravljeni strinjati tudi s takšno možnostjo realizacije. Osnova vrednotenja nam je torej konflikt. Če hočemo biti dosledni, moramo iz tega konflikta poiskati rešitev, o njeni pravilnosti pa tudi ne moremo soditi, kajti jakost konflikta je odvisna od slučajnosti, to je od nas samih. (Lahko je moja režija, ki vsebuje tudi izraz poante, popolnoma enaka resnični realizaciji, zato sem se pač »prisilil« strinjati z izvedbo. Tako pa sem postavljen nasproti nekomu, ki je drugačen soustvarjalec teksta, kot sva midva z režiserjem.) Konflikt, ki je pogoj in izhodišče ovrednotenja, torej ostane. Znajdemo se na začetku in postavlja se vprašanje smisla pisanja kritik. Če izhajam iz izvedbe in skušam preko nje priti do fabule, od koder bom izvedbo ovrednotil, se odpirajo vprašanja: izvedba sama je že ovrednotenje, torej pripomoček ali pa dimna zavesa do prihoda k fabuli igre. Preko tega pripomočka mi fabula ni več dana v svoji prvinskosti, to je v samo mojem razumevanju, v imenu samega sebe. S tem pa ostajam v razumevanju soustvarjalcev igre: režiserja in igralcev. Če bi ostalo samo pri tem, bi bilo takšno pasivno ostajanje z mojega stališča pravzaprav ne-ovrednotenje. Vendar s tem pripomočkom razumem fabulo, in če se takšen obračam nazaj na izvedbo to pomeni, da odkrivam režiserjeve nedoslednosti, nepravilno razumevanje se mi kaže v režijski kontradikciji; odkrivam režiserjevo zvestobo samemu sebi. Z izvedbo lahko torej ovrednotim izvedbo, ki je skupek pisatelja in soustvarjalca — režiserja, ne da bi izstopil iz umetnine.

Konkretno: »Elektra v črnini«: ne zanima me tekst, za katerega je mano, da je z izvedbo močno okrnjen. Že zunanja forma predstave pa mi vzbuja določene pomisleke: razbitost dogajanja, ki jo je doseglo številno spuščanje zastorov, spremljano z zvočnimi efekti, ki naj bi gledalca spuščali globlje v miselno in čutno sfero konkretnih odrskih dejanj, to je: mu situacijo približali s pomočjo nekakšne neodrske sugestije, je doseglo prav nasprotni učinek in je celo ta notranji čas predstave, potisnilo v zunanjega (če banalno pripomnim: gledalci v zatemnjeni dvorani so se počutili kot med odmori). Posledica je seveda ponovno prilagajanje na odrsko situacijo, ne pa globje poseganje vanjo. Podobne posledice je imelo tudi nesproščeno, večkrat prisiljeno, skoraj nedognano gibanje na odru, katerega scena je zahtevala psihološko reagiranje za življanje igralca v situaciji in življanja gledalca v odrsko iluzijo, ki je nujno potrebna za kontinuirano spremljavo predstave. Dejanja so izpadla zato akcijsko, kar je v jedru fabule, če že ne zgrešeno pa vsaj močno pretirano. Pravica do ljubezni, svobode, pravica do samoodločanja, kreiranja svojega smisla in samokaznovanja, ki je podvrženo determinirani, zato v samozavedujočem jazu spremenljivi, in notranje nepoznani, skoraj demonski človeški naravi, kot nam jo kaže O'Neill, je zadobilo z akcijsko pretiranostjo zvodenelost in degradacijo. Končni učinek tega je gledalčeva nenasičenost in nesodelovanje, ki je pogoj za razumevanje gledališča. O'Neillovo razumevanje sveta, ki je današnjemu svetu že močno oddaljeno, je dobilo z izvedbo v Mestnem gledališču ljubljanskem še večjo oddaljenost, nesodobnost in zgodovinskost, namesto tiste neumrljivosti, ki jo izraža velika umetnina. Skratka: »Elektra v črnini« je igralce, pa tudi režiserja Igorja Pretnarja prerasla, zato so reagirali na način akcijske simplifikacije. Dosledno lahko trdim to za Niko Juvanovo kot Christine in Judito Hahnovo kot Lavinjo, ostali igralci (Dare Ulaga, Franc Marković, Anka Cigojeva in Milan Brezigar) pa se niso uspeli dvigniti nad rutinersko-avtomatično kreacijo vlog. Potrebno pa je opozoriti na Vladimirja Skrbinška kot brigadnega generala Ezra Mannona, katerega prispevek k prvi izvedbi O'Neillove trilogije v Sloveniji pomeni »časten zadetek«.

Aleksander Zorn

Kostas Axelos

Thesen über Marx

(TEZE O MARXU)

KOSTAS EXALOS: THESEN ÜBER MARX (Teze o Marxu) (Zur Kritik der Philosophie, der politischen Ekonomie und der Politik)

Filozofsko delo Kostasa Axelosa Einführung in ein künftges Denken[1], Uvod v bodoče mišljenje z ponasiovom Über Marx und Heidegger, O (preko) Marxu in Heideggru predstavlja poskus previdanja tradicionalnega zapadno-evropskega mišljenja, kritiko sodobnih filozofemov — kakor tudi (tisto) Novo, s stališča katerega se vse sedanje: ekstencialno, ontično in ontološko, bistvujoče in bivajoče . . . kaže kot staro. Zapadno-evropska filozofija je s stališča Axelosa vedno meta-fizična, ker v obstoječem, vsem išče Eno, v bitvanju večno itd. Takšna metafizika doživlja v sferi Novega svojo izpolnitev s svetovno zgodovinsko vlogo sodobne tehnike. Axelos želi nadvladati nihilizem — kar pomeni, da hoče nadvladati metafiziko — iz nekega Novega, razširjenega horizonta, ki je širši od metafizičnih relacij: Nič-Bit, Svet-Čas, Svet-Bit, usoda biti in sveta. Produkcija tehnike je provokacija Biti — torej tudi Nič, ki po Axelosovem mnenju omogoča dovolj široki horizont, nadvladanje nihilizma, metafizike in odtujitve v planetarnem, Novem. Tehnika kot eksistencialna eksistenca, kot brezbitna Bit išče svojo eksistencialno ontologijo, ki se v nobenem filozofemu ni bila zadovoljivo domišljena. Ontična, kot tudi ontološka pot mišljenja, ki stremi k uklnitvi metafizike in k prihodu Novega, ni novo mišljenje — ostaja staro, tj. metafizika in nihilizem. Novo mišljenje je planetarno mišljenje, ki je »nad«, onkraj ontičnega, ontološkega in same metafizike — »je« Igra.

Relacija Igra-Čas-Prostor presega omejenost Časa — ontološkega, esence (Heidegger) in Prostora — ontičnega, eksistence (Marx). Igra je domovina Novega. Novo mišljenje je Igra planetarnega sveta, (teza X.) — brez izhodišča in enodimenzionalnosti — katerega nastajajoča Bit celote »je« Igra. Po Axelosovem mišljenju Marx (v ontične miselne pozicije) inHeidegger iz ontološke, metafizične in spekulativne pozicije) ne sežeta v Bit Novega. Novodobno je ontokronološko — Novo — bitni Čas, po katerem je naš Svet (biodni Svet) nošen.

Novo kot planetarno in Igra in Igra kot Novo.

(op. prev.: Teze o Marxu Kosta Axelosa so parafraza, spodgovore, »preseganjes Marxovih Tez o Feuerbachu; zato le-te — zaradi boljšega razumevanja vrednosti Axelosovih tez — objavljamo vzporedno z njimi.)«

[1] Delo je izšlo pri Max Niemeyer Verlag Tübingen 1966 »M arxove Teze o Feuerbachu so zaradi slabšega prevoda v naš jezik preverjene in pri večjih pomanjkljivostih in netočnostih tudi ponovno prevedene iz Karl MARX: Die Frühschriften, herausgegeben von Siegfried Landshut, A. Kröner Verlag Stuttgart, 1953, stran 339: Die deutsche Ideologie 1845/46, A. Vehesen über Feuerbach, ad Feuerbach.

I.

Glavna pomanjkljivost vsega dosedanjega materializma (vključno Marxov historično-dialektični) je v tem, da predmet, resničnost gradiva razume le v obliki proizvajalnih predmetov, materialne resničnosti, gradiva dela; so sicer tako dejansko pojmovani, manjka pa *temelj* in *horizont*. Zato je druga stran, v nasprotju z naivnim ali učenim realizmom, metafizično razvita preko idealistične filozofije, ki seveda tako imenovani resnični svet niti ne pozna niti ne spozna: celovitost podobe, sile in slabosti sestavljenega, konkretiziranega in fiksiranega sveta — način biti sestavljenega in odprtega sveta, druga stran istega in edinstvenega sveta. Marx hoče čutne — od miselnih objektov resnično različne, višje objekte: toda človeško dejavnost samo ne razume kot *problematično dejavnost*. Zato v Kritiki politične ekonomije [Kritik der politischen Ökonomie] prav tako kot v Bedi filozofije [Elend der Philosophie] opazuje le materialno življenje kot pravo človeško, medtem ko mišljenje in pesnenje razume in fiksira le v njihovi pogojni in ideološki pojavni obliki. Zato ne razume pomena dvomljivega in izgovorljivega [odprto stoječega] mišljenja, mišljenja, ki si drzne videti, da je vsaka velika zmaga predigra poraza.

I. [b]

Glavna pomanjkljivost vsega dosedanjega materializma (vključno Feuerbachovega) je v tem, da predmet, resničnost, čutnost razume le v obliki *objekta* ali *opazovanja*, ne pa kot *čutno človeško dejavnost, prakso*, ne subjektivno. Zato je *dejavno* stran, v nasprotju z materializmom, abstraktno razvil idealizem, ki seveda ne ve za resnično, čutno dejavnost kot tako. Feuerbach hoče čutne, od miselnih objektov resnično različne objekte: toda človeško dejavnost samo ne razume kot *predmetno* dejavnost. Zato v Bistvu krščanstva opazuje le teoretski odnos kot pravi človeški odnos, medtem ko prakso razume in fiksira le v njeni umazano judovski pojavni obliki. Zato ne razume pomena »revolucionarne«, »praktično-kritične« dejavnosti.

II.

Vprašanje, če človeškemu mišljenju pripada *(vedno zmotna) resnica*, ni niti teoretično niti praktično vprašanje. Človek mora v poizvedovanju skusiti resnico, t.j. resničnost in neresničnost, moč in nemoč [strnpota] svojega mišljenja in sveta. Spor o resničnosti ali neresničnosti prakse — ki je ločena od *vprašljivega mišljenja* —, je čisto pragmatično vprašanje: primanjkuje mu breznu in zmedi iztrgan temelj, ne upa si pretresti zanesljivost ustaljenih stališč.

II. [b]

Vprašanje, če človeškemu mišljenju pripada predmetna resnica, ni teoretično, temveč *praktično* vprašanje Človek mora v praksi dokazati resnico, tj. resničnost in moč, tostranost svojega mišljenja. Spor o resničnosti ali neresničnosti mišljenja — ki je ločeno od prakse —, je čisto *sholastično* vprašanje.

III.

Marksistično učenje o spremembi okoliščin in vzgoji pozablja, da okoliščine ne sovpadajo vedno z ljudmi in da vsi vzgojitelji zavajajo v zmoto. Zato mora [marxistično učenje] preiskovati družbo v dveh delih — od katerih je eden vodilen. Neskladnost spremembe okoliščin in človeške spremembe ali samospremembe se lahko pojmuje in »prava« razume le kot stalna revolucija, ki sama o sebi dvomi.

III. [b]

Materialistično učenje o spremembi okoliščin in vzgoji pozablja, da ljudje menjajo okoliščine in da mora biti vzgajan sam vzgojitelj. Zato mora [materialistično učenje] deliti družbo na dva dela — od katerih je eden iznad drugega.

Sovpadanje spreminjanja okoliščina in človeške dejavnosti ali samospremembe se lahko pojmuje in racionalno razume le kot *revolucionarna praksa*.

IV.

Marx izhaja iz dejstva ekonomske samoodtujitve, podvojitve sveta v svet (resničnega) temelja [baze] in v (ideološko) nadgradnjo. Njegovo delo se sestoji v tem, da ideološki, idealistični in idealni svet reducira na njegovo svetovno osnovo. Toda, da se svetovna osnova sama od sebe vzdigne in utrdi v samostojnem kraljestvu na celotni zemeljski površini, lahko razložimo le iz pomanjkljivosti zveze in utemeljitve te svetovne osnove. Njo sámo [osnovo] je torej treba razumeti v njej sami, kakor tudi v njeni nezadostnosti in [jo] tudi revolucionirati. Torej potem, ko je bilo naprimer odkrito, da je zemeljska družina domnevna skrivnost svete družine, morajo biti zdaj institucije prve [zemeljske družine] odprte, dokler ne razpadejo.

IV. [b]

Feuerbach izhaja iz dejstva religiozne samoodtujitve, podvojitve sveta v religijski in svetovni svet. Njegovo delo se sestoji v tem, da religijski svet reducira na njegovo svetovno osnovo. Toda, da se svetovna osnova oddaljuje od same sebe in si utrdi samostojno kraljestvo v oblakih, je mogoče razložiti le iz samopodvojenosti te svetovne osnove, ki sama sebi nasprotuje. Torej, treba jo je razumeti v njej sami in njeni protislovnosti, ter jo praktično revolucionirati. Torej potem, ko je bilo naprimer odkrito, da je zemeljska družina skrivnost svete družine, mora biti prva [zemeljska družina] teoretično in praktično uničena.

V.

Marx, nezadovoljen z realnim mišljenjem, hoče prakso; toda prakse ne razume kot (s)miselno dejavnost [: sinnlich pomeni tudi čuten, kar bi bilo v tem primeru ravno tako smiselno], ki pušča neodločeno *vprašanje smisla*. Ali ne potrebujemo sredi obdobja, v katerem osvojena planetarna tehnika bojuje smrtni boj proti svetu, *tehnologijo*, ki bi začela misliti na vse, kar tehnika razume in tehnika sama je? Kajti tehnika ne obsega le [tistega], kar je lastno področjem univerzuma in kozmologije, življenja in biologije, duševnega življenja in psihologije, družbe in sociologije, idej in ideologije; v svojem kolesju trga celoto bivajočega — in ustvarjenega.

V. [b]

Feuerbach, nezadovoljen z *abstraktnim mišljenjem*, hoče *opazovanje*; toda čutnost ne razume kot *praktično* človeško — čutno dejavnost.

VI.

Marx svetovno bistvo reducira na človeško bistvo. Toda človeško bistvo ne more sloneti na samem sebi kot na posebnem temelju. V igri nastanka [postanka] je [človeško bistvo] del pogovora, brez katerega si človek niti ne bi prizadeval biti *človek*, niti svet ne »bi bil« *svet*.

Marx, ki se ne spušča v ta položaj človeka in sveta, je zato prisiljen:

1. Od vedno odprtega časa abstrahirati in določiti človeško bistvo v vestni praktični in humanistični interpretaciji in predpostaviti resnično človeško bistvo [: das Wesen pomeni tudi bitje[. Tako je izgubil izpred oči človeka kot [bistvo] bitje daljave [das Wesen der Ferne].

2. Bistvo se zato lahko pojmuje le kot empirična popolnost, kot pripravljena in sem postavljena občost, ki vsa bitja tehnično povezuje v rod.

VI. [b]

Feuerbach religijozno bistvo reducira na *človeško bistvo*. Toda človeško bistvo ni nikakršen abstraktum, ki je lasten posameznemu individuumu. V svoji resničnosti je [človeško bistvo] celokupnost družbenih odnosov.

Feuerbach, ki se ne spušča v kritiko tega resničnega bistva, je zato prisiljen:

1. od zgodovinskega toka abstrahirati in fiksirati religijozne občutke za sebe in predpostaviti abstraktni — *izolirani* — človeški individuum.

2. bistvo se zaradi tega lahko pojmuje le kot »rod«, kot notranja, nema občost, ki *prirodno* povezuje mnoge individuume.

VII.

Zato Marx ne vidi, da je sama ekonomska produkcija proizvod in da konkretna družba, katero analizira, pripada *blodnemu svetu* — v katerega poteku vse, kar je oblastno ali mirno zanikano, nenavadno nadaljuje z igro; torej kritika pripada kritikom.

VII. [b]

Zato Feuerbach ne vidi, da je samo »religiozno čustvo« družbeni proizvod in da abstraktni individuum, katerega analizira, pripada določeni obliki družbe.

VIII.

Vse družbeno življenje je bistveno *razdvojeno*. Vse uganke, ki mišljenje napotujejo v odprtost, svoje »prave« rešitve ne morejo najti niti v človeški praksi, niti v vsakdanjem ali učenem in kritičnem razumevanju te prakse.

VIII. [b]

Vse družbeno življenje je bistveno *praktično*. Vse skrivnosti, ki teorijo navajajo v misticizem, nahajajo svojo racionalno rešitev v človeški praksi in razumevanju te prakse.

IX.

Najvišje, do koder je prišel praktični materializem, tj. materializem, ki mišljenje pojmuje kot izpeljano [izvajano] dejavnost, je abstraktna podoba popolne družbe in popolnega človeka.

IX. [b]

Najvišje, do koder je prišel opazovalni materializem, tj. materializem, ki čutnost ne pojmuje kot praktično dejavnost, je opazovanje posameznih individuumov in meščanske družbe.

X.

Stališče Marxovega materializma je podružbljena družba; kar mora nova družba vzeti v obzir, brez stališča in brez enodimenzionalne smeri (niti spiritualistične, niti materialistične, niti idealistične, niti realistične), je igra planetarnega sveta — torej [kajti] nastajoča bit celote »je« *igra*.

X. [b]

Stališče starega materializma je meščanska družba, stališče novega je človeška družba ali podružbljeno človeštvo.

XI.

Tehniki spreminjajo svet le na različen način, v posplošeno indiferentnost; dela se na tem, da se svet misli in spremembe interpretirajo v njihovi brezdajnosti [nedoumljivosti], [da se] razliko, ki bit veže na nič, razume [dojame] in skusi.

XI. [b]

Filozofi so svet samo različno *interpretirali*, dela se na tem, da se ga *spremeni*.

[...] pripisi prevajalca.

Prevedel Andrej Medved

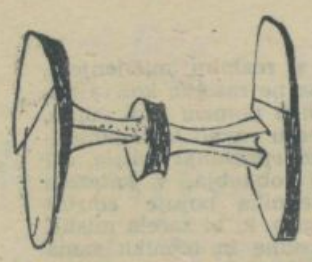

Mate Dolenc

PETO NADSTROPJE TRINADSTROPNE HIŠE

(ODLOMEK OD PREJ)

Noč je bila brez zvezd, brez lune, absolutno temna, črna noč. Hladno je tudi bilo, in ljudi, ki so osamljeni hodili po Savskem naselju, je mrzlo stiskalo okoli srca. Štirje so hodili po Linhartovi cesti proti pokopališču, zaviti v mračne, temne plašče, z ovratniki, zavihanimi navzgor, da so jim skrivali pol obraza.

»Morali smo peš, da nas ne bi pozneje kak sprevodnik spoznal,« je bilo slišati iz ust enega od njih — ne ve se, iz čigavih. Vsi so bili približno enake velikosti, tako da jih ne bi mogli imenovati po velikosti — Dolgi, Mali itd. Grozno so si bili podobni.

Pri vhodu v park z mrliškimi vežicami so se za hip sporekli.

»Ne gre se tukaj,« je rekel eden.

»Saj se pride mimo vežic h grobovom, ne?« je rekel drugi.

»Ne pride se. Kaj nisi bil na pogrebu? Tu moramo po drevoredu.«

»Meni je nekam hladno pri srcu,« je rekel eden, ki je do zdaj molčal.

»Tudi mene zebe,« je rekel drugi.

Obšli so Plečnikove stebre in se napotili proti vhodu. Nikogar razen njih ni bilo ob tisti uri tam. Toda oni so bili vseeno malo plašni. Šli so naprej, toda njihove kretnje so bile bojazljive.

Tu pa se je eden razlikoval od drugih; šel je pred njimi in je bil videti bolj odločen. Tudi tole je rekel: »Vedno sem si želel tako proslaviti smrt prijatelja.«

»Daj flašo,« je zinil eden zadaj. Prvi mu je podal litrsko steklenico in vsak je naredil nekaj požirkov.

»Je že topleje,« je rekel eden, »naprej!«

Prvi je previdno prijel kljuko železnih vrat. Vsi so napeto gledali tja. Vrata so se odprla.

Prvi je rekel: »Svinjarija! Tako čuvajo svoje mrtvece.«

»Mogoče pa so prav danes pozabili zakleniti,« je rekel drugi, tisti, ki je bil najbolj zraven.

Zdaj so hodili v gosjem redu. Zadnji se je plašno držal predzadnjega. Predzadnji je venomer zaviral korak in se zapletal predzadnjemu v noge. Prvi je hodil bolj avtonomno. Vseeno pa se je enkrat ustavil, da so naredili vsak po en požirek. Potem so šli naprej.

Pri vojaškem pokopališču so zavili na levo.

»Ali bi šli v Gramozno jamo?« je rekel eden.

»Zakaj?« je vprašal vodja.

»Tako. Iz pietete.«

»Pojdi v rit. Imamo važnejše delo. Tu smo. Lopate ven!«

Nenadoma so se odnekod prikazale kratke vojaške lopate, pri tabornikih so jim rekli ašovčiči. Možje so stali okoli svežega groba, na katerem je pisalo na začasni tabli: »Začasno — Abarth.«

»Ali kdo gre?« je strahopezdljivo rekel eden.

»Lahko bi prišel čuvaj. Ali misliš, Miškin, da imajo čuvaja?« je rekel blazirano drugi.

»Nič nimajo. Kopljite! Čim prej bo zunaj, tem prej bomo mi zunaj!«

Zagrizli so se v delo. Boris je bil močan in je hitro kopal. Miškinu je šlo malo počasneje, ker je bil izrazit antifizični delavec. Fič in Adolf sta dobro delala. Zemlja je letela na sosednji grob. Vmes so počivali, da so pili iz steklenice. Okoli je smrdelo po vinjaku. Borisu je steklo nekaj kapljic za rokav. Smrdelo mu je iz rokava. Vmes je Miškin enkrat rekel tole: »Če bo kaj narobe z Bogom, se bo Fič menil z njim. Saj sta si kar dobra, ali ne?« Fič je pokimal in se zarežal. Fič se reži od enega roba očal do drugega.

Boris je prvi zadel na les. Onesvestil se je.

»Pogovori se z njim,« je Miškin rekel Fiču.

Fič je vzel steklenico in napolnil Borisa z vinjakom. Takoj se je zbudil in pljuval.

»Ne začni spet po starem,« je rekel Miškin, »bodi tak, kot prej nisi bil. Koplji!«

Boris je prijel lopato in malo praskal z njo po krovu krste. Drugi so odmetavali zemljo s strani. Kmalu je bila krsta odkopana, toda vsi štirje možje so se znašli nekam čudno globoko. Okoli in okoli njih je bila zemlja in po njej so se prepletale korenine. Potem so potegnili pod krsto dve dolgi vrvi in zlezli iz groba. Koncev vrvi kljub Borisu niso spustili. Ko so bili zunaj, so se postavili po dva in dva na vsako stran in potegnili so krsto ven in samo enkrat jim je padla nazaj v jamo.

»Ali bi jo odprli in pogledali, kakšen je Abarth?« je vprašal Adolf.

Toda niti Miškin ni bil tak cinik, da bi to storil. Frcnil je Adolfa po glavi, Fič pa je moral držati Borisa, da ni padel. Boris si je namreč predstavljal Abarthov obraz, če bi odprli pokrov!

»Delajmo po načrtu. Doslej je šlo vse v redu,« je rekel Miškin.

Prijeli so krsto in jo nesli proti zidu. Miškin ni hotel še enkrat tvegati pri vhodu. Sklenil je, da gredo čez zid, saj ni bil tako visok. Preden so začeli nesti, je z vžigalico pogledal na uro.

»Vse gre tako, kot smo se zmenili. Zdaj mora biti Jurka že zunaj.«

Res so slišali pritajeno zvončkljanje mercedesa. Miškin in Adolf sta splezala na zid, druga dva sta jima podala krsto. Dvakrat je padla nazaj in enkrat Fiču na prst. Upehali so se, da jim je voda tekla s telesa in sta imela Fič in Miškin čisto rosna očala. Bili so tudi blatni, kot bi prišli iz groba. In smrdeli so, kot bi pili vinjak.

Končno je bila stvar čez. Miškin je rekel, da je težka kot cent.

»Abarthovih šestdeset kil, pa kakih dvajset kil krste,« je rekel Fič.

»Ali se ni še nič posušil?« je rekel Adolf.

Boris pa je bil zdaj že tako pod paro, da se je celo zarežal.

»To ne gre tako hitro,« je rekel, »saj so ga šele včeraj zakopali. Pač pa je gotovo poln prsti. Prišteti moramo kakih deset kil prsti.«

»Bravo Baris,« je rekel Miškin.

Jurka je bila vsa prestrašena. Krsta je bila predolga, ni šla v avtomobil. Zato so jo privezali na prtljažnik na strehi. Pozabili pa so jo zaviti. Tako se je zgodilo, da je ob enih ponoči odpeljal izpred pokopališča siv mercedes — ki ga je občina dala Jurkinemu očetu — s krsto na strehi. Vozila je ženska. Miškin si ne bi nikoli mislil, da Jurka tako dobro vozi avtomobil. Bila je čisto suverena za volanom.

»Čutim nagnjenje do nje,« si je mislil.

Po stranskih cestah je Jurka pripeljala do Vasiljkine hiše. Nasproti je za okni bivše Miškinove sobe še gorela luč. Miškinov podnajemnik je moral pripravljati žemlje s solato svoji noseči ženi. Kajti Miškin ju ni izselil, še celo najemnino jima je znižal na dvajset tisoč (toda pod Vasiljkinimi pritiskom. Dvajset tisoč pa je moral še dobivati, od česa pa bi sicer živel?)

Na poti jih je videlo kakih dvajset ljudi, od teh tri stare ženske, ki so se onesvestile in pozneje izpovedale, da se jim je prikazal Stvarnik v sivem mercedesu. Od začudenja si tudi ostalih sedemnajst ni zapisalo avtomobilske številke. Govorilo se je celo, da je bil avtomobil brez nje.

Mercedes je zapeljal na dvorišče. Pet senc se je izluščilo iz njega. Planile so na streho in odvezale krsto. Kolikor mogoče tiho so jo položile na tla. Od mercedesa je kapljala voda, ki se je cedila iz krste. Vse šipe so bile blatne. Jurka je iz neke prazne garaže potegnila cev in poškropila avtomobil, kajti takega ni mogla vrniti očetu. Potem se je odpeljala domov, da spravi avto v garažo. Bilo je domenjeno, da takoj pride nazaj peš.

Neki temni ljudje so prišli iz Vasiljkine hiše. Bilo jih je kakih deset. Nekateri od njih so bili pijani, drugi pa so bili v dobi pubertete in so imeli beatles frizure. To so bili člani ansambla električnih kitar Logaritmi. Miškin jih je najel nalašč za to priliko.

Zdaj je bilo ljudi dovolj in skupaj so odnesli krsto v hišo. Po temnih stopnicah so se spustili v klet. Šele tam so prižgali luč in odprli neka jeklena okovana vrata. Od tam so vodile dolge ozke stopnice globoko v podzemlje. V zaklonišče. Koraki so odmevali in včasih je rob krste botnil ob zid, da je zadonelo kot mrtvaški zvon. Na dnu so bila še ena taka težka vrata. Izza njih so prihajali glasovi ljudi in predmetov. Nekdo je igral na električno kitaro, čeprav ni znal, kajti člani ansambla so bili zunaj in so zdaj šele prihajali nazaj. Po Borisovi krivdi je krsta močno udarila v železna vrata. Zabobnelo je kot boben United Artists. Vrata so odprli. Iz prostora je butnilo hrumenje velike družbe.

Krsto so položili na pingpong mizo sredi sobe. Po tleh je ležalo veliko polnih in praznih steklenic pijače. Ob stenah so bile klopi in na njih telesa vseh znanih ljudi. Nova skupina se jim je pridružila. Logaritmi so vzeli v roke kitare in električno zaigrali. Pošastno je odmevalo po zaklonišču. Iz tega prostora je vodilo nekaj hodnikov na vse strani in iz njih je prihajal odmev, kot da bi tam še nekaj ansamblov igralo isto melodijo, vendar le malo pozneje. Nič ni več spominjalo na vsakdanjo zemljo. To je bil ali pekel ali drug planet ali pa privid. Zemlja ni bila.

Miškin je pokril krsto s polivinilastim prtom in postavil nanjo tri sveče in jih prižgal. Ugasnli so vse luči in ostali v skrivnostni svetlobi sveč. Nekaterim, med njimi, Borisu, se je zdelo, da krsta diha. Pokrov se je rahlo izbočil in sveče niso stale naravnost. Ena je padla, toda Miškin jo je ujel in potem jo je bil trdno postavil.

»Zdaj pa na zdravje prijatelju!« je zavpil in vzel v roke železen kozarec vina. Vsi so si natočili vino, kajti rekli so, da je za tako priložnost vino najplemenitejša pijača. In bila je zlata rebula, ki jo je Miškin vzljubil na šolski valeti pred mnogimi leti.

Vasiljka je zajokala. Toda zaradi kitar je nihče ni slišal. Vsi so divje pili. Sveče so metale pošastne sence na zidove. Ker je bilo zaradi stranskih rovov nekoliko prepiha, so plameni divje plesali in sence so se zvijale. Sem in tja je počil kak kozarec ali steklenica. Adolf in Boris sta se polivala z vinom.

Miškin je občepel v kotu ob vratih, ki so jih neprodušno zaprli. Pozneje so jih odprli — ko se je vrnila Jurka — a so jih takoj spet zaprli. Niti en zvok ni ušel iz tega prostora na Zemljo...

Vasiljka je prišla k Miškinu. Gledal jo je in zdela se mu je lepa. Toda počakal je, da je ona spregovorila.

»Kaj bo iz tega?« je rekla.

»Bomo videli. Trdno sem odločen, da sam tega ne končam. Moralo se bo končati samo. Toda potem bo vse drugače.«

»Ali si kaj opazil, Miškin? Mislim, na meni.«

Miškin jo je skrbno pogledal in pokimal.

»Noseča sem. Sedmi mesec.«

»Hotel sem se s tabo poročiti.«

»Vem, saj to ni važno. Samo povedala sem ti. ne zahtevam pa nič.«

»Zelo si prebrisana.«

Vasiljka pa v jok.

Nekdo je predlagal, da bi plesali. Takoj so pograbili idejo. Toda bila so samo štiri dekleta in dvajset fantov.Za to so morali izbrati dekleta. Zvonka je vzela Adolfa. Njena kolegica Neža Mosto Račnika. Jurka Fiča, Vasiljka pa nikogar. Toda ker so hoteli tudi drugi plesati, so se razporedili vsi skupaj v nekakšen krog okoli krste. Postalo je podobno kolu; Mosto Račnik je vodil. Iz shaka se je najprej razvilo Kozaračko kolo, potem pa indijanski ples. Račnik je tolkel na vedro in tulil:

»O mani, mani pat mehu!«

V tistem trenutku so treščili ob mizo, razklala se je, ker je pač pingpong miza ponavadi iz dveh delov, in krsta je zdrsnila na tla. Pograbili so sveče, preden so ugasnile, nekateri so se razbežali. Zvonka je vpila, Račnik in Fič pa sta mizo spet sestavila in potem so postavili krsto nazaj nanjo.

»Poglejmo, če se Abarth kaj v grobu obrača,« je rekel Adolf.

Ideje sicer niso sprejeli, vendar se je nekaterim vsedla na dušo. S silo so morali tlačiti radovednost.

Da bi jim spravil misli na druga pota, je Miškin predlagal strip tease. Vzeli so polivinilast prt s krste in ga pogrnili na betonska tla, da bi plesalko ne zeblo v noge. Vsi so pograbili Jurko, ki se je že tako nalezla, da ni imela nič proti.

In zdaj strip tease. Logaritmi so igrali pesem »You will never got over me,« kar ne pomeni »nikoli ne boš šel čez mene«, ampak »nikoli me ne boš pozabil«. Jurka je bila oblečena v ozko zimsko krilo, tesno prepasano, in črn pulover dolce vita. Najprej je med plesom slekla pulover. Potem je ta ples dobil posebno seksualno obeležje, ko je odpenjala pas in zadrgo krila, in ko ji je krilo čisto nalahko zdrsnilo z bokov na prt. (Adolf je zasopel.) Takrat je vodji ansambla počila struna na kitari in ga usekala po obrazu. Toda od takrat je igral še mnogo bolje in za kri se ni zmenil. Samo buljil je v Jurko in prsti so avtomatično posredovali njegove misli strunam. Dal je celega sebe v tisto pesem.

Jurka je slekla kombinežo. Borisu in Fiču je hkrati postalo slabo. Toda to je bila tista slabost, ki zajame človeka tik pred spolnim občevanjem. Jurka pa se je z demonskim nasmeškom slačila dalje. Modrček je nekajkrat zavrtela na prstu, preden ga je vrgla med gledalce. Padel je Miškinu na glavo in mu za hip zastrl razgled. Vasiljka ga je pograbila in nekam ljubosumno zabrisala proč.

Zato, da je slekla hlačke, se je zvijala celih pet minut. Občinstvo je pridrževalo sapo. Večkrat je bilo že videti, da jih bo slekla, pa jih ni. Takrat so vsi rekli: »Aaaaaaahhh...« Adolf je že mislil, da letijo proti njemu in je šavsnil z roko, da bi jih ujel. Imel pa je samo privid in Zvonka se mu je zasmejala.

Končno so hlačke odletele.

V tistem trenutkuse je Miškin dvignil in rekel: »To je negacija smrti!«

Jurka je pograbila polivinilast prtin se zavila vanj. Vsi so jo občudovali.

»Česa takega v Slonu ne vidiš,« je rekel Mostko.

»In ta prt na koncu!« je sladostrastno rekel Boris. Vsi so hoteli stisniti roko Jurki, nekateri pa so bili tako odkriti in so stisnli Jurko. Le Mostka so odrnili, ker so rekli, da ima doma Majdo.

Miškin je rekel (ansambel je utihnil): »Zdaj nastopi višek. Vedite, da bo za viškom samo še razplet, v katerem bom jaz potegnil kratko; zato pa si zdaj tem bolj privoščimo višek!«

Stopil je h krsti in z dletom, ki ga je imel pripravljenega, je odmaknil pokrov. Brž ga je sunil stran, da se je zvalil po tleh.

Vsi so bili tiho. Miškin je zrl v Abarthov obraz, drugi so stali nagrmadeni okoli krste in so prav tako gledali obraz.

»Če sem kdaj videl kak začuden obraz, nobeden ni bil bolj začuden od tegale.

Abarth je bil strašno začuden, in to se je videlo, čeprav je imel zaprte oči. Vsaka poteza na njem je izražala kocentrirano začudenje.

Potem se je Adolf s prstom dotaknil Abarthovega obraza.

»Še vedno je mehek,« je rekel.

Tudi drugi so se dotikali Abartha.

»Tak je torej dotik mrliča,« je rekel Boris.

»Mrzel je.«

»V nosnici ima malo pepela,« je rekel Fič.

»Kamen mu je padel pod levo veko.«

»Za nohti ima črno.«

»Eno oko ima napol odprto.«

»Skušajmo mu odpreti oči.«

»Ni treba, saj je mrtev.«

»Zdaj ga zaprimo nazaj. Adijo, Abarth! Zdaj se verjetno zadnjič zapira pokrov nad teboj.«

Miškin je z vijaki privil pokrov nazaj.

»Kaj bomo pa zdaj delali?« je vprašal Adolf.

»Kakšna negacija smrti,«je mislil Miškin. »Škoda, da mu nismo puščali krvi. Ali ima takle mrtvec še kaj krvi?«

»Poslušajte me malo! je rekel Miškin.

Ko so umolknili je nadaljeval:

»Od zdaj naprej pijemo zame! Vse, kar bom zdaj storil, bo strogo zavestno in bo imelo svoj družbeni smisel. Poslavljam se od vas tak, kot sem, in vas pozdravljam tak, kot bom! Pijmo. Dokler je kaj pijače, naj nihče ne zapusti tega prostora.«

Da bi dal zgled, je popil dva deci v treh požirkih.

Naslednji dan ob treh popoldne še nihče ni zapustil zaklonišča. Pač pa so v zaklonišče prišli miličniki. Samo Račnik je bil pri zavesti, in ta je rekel, da ne ve, za kaj gre. Ko so se mu smejali, je rekel, da je bil zapeljan, da pa ne ve, kdo je kriv. Tisti dan se je drugič v življenju peljal z marico.

Ko so položili Miškina zraven njega na klop, je Miškin odprl eno oko in rekel.

»Ne ženi si tega k srcu. Pošten človek se mora prav v vsakem režimu peljati z marico,« potem je spet zamrl.

Ko je Račnik slišal, da je nekaj škrtnilo v okencu na steni med kabino in zaporom, je začel govoriti dobro o organih in da se ne boji, ker je nedolžen. Rekel je, da zaupa v sistem in da je prepričan, da bo pravica našla svoje mesto pri njem in drugih.

»Saj imamo tak sistem, da je pravica zagotovljena. In mi smo dobri ljudje. Jaz zaupam organom tajništva. To je dobra služba Jaz sem bil zapeljan, toda razumeli me bodo Vsi so tako dobri.«

Abartha so zakopali nazaj na njegovi parceli. V mestu pa je izbruhnil škandal, kakršnega ne pomnijo po osvoboditvi.

Prvi Slovenec na Mesecu

Leta 1999 je bila z vrha Triglava (zaradi manjšega zračnega upora) z vsemi slovesnostmi izstreljena prva slovenska vesoljska ladja S 1, namenjena na Mesec.

Vsa Slovenija se je udobno namestila v naslanjačih in na TV zaslonih opazovala veliki zgodovinski dogodek. Vsi so vznemirjeni stiskali pesti za naša hrabra vesoljca Janeza in Lojzeta, ki sta se kot prva Slovenca v krhkem S1 podala na Mesec.

Vse poteka po načrtih. Raketa se je odlepila z Zemljine površine in zletela po začrtani poti. Vse zveze so delovale v redu. Vesoljca se počutita odlično. Njuna obraza pod skafandrom sta bila mirna, razodevala sta neko duševno ubranost, ki se ji je pridružil kanček ponosne odgovornosti. Kot da bi se zavedala vse teže zgodovinske prelomnice slovenskega naroda.

Sliko vesoljcev v kabini je na zaslonu zamenjal glavni inženir, ki nas je seznanil s tehničnimi podatki o poletu. Njegov glas je bil samozavesten. Izvedeli smo, da smo za SZ in ZDA prva dežela, ki poskuša uresničiti davni sen človeštva. Vesoljska ladja je od prvega do zadnjega vijaka izdelana doma. Dokaz več, da je naša industrija že vsaj na mednarodni ravni. O uspehu odprave ne gre dvomiti, saj je podvig plod dolgoletnega teamskega dela celotnega štaba, v katerem so samo domači inženirji.

Glavni inženir se je umaknil z zaslona, spet smo v kabini. Janez in Lojze nam z nasmeškom mahata v pozdrav. Pravkar sta se lotila prvega obroka, ki se sestoji iz komprimrane klobase s kislim zeljem. Še pičle pol ure do pristanka. Bo uspel?

Predsednik pripravljalnega odbora za polet na Mesec nam v svojem izvajanju prikaže vse najrazličnejše družbene in politične aspekte tega velikega dogodka.

Vesoljca sta tik pred pristankom. Zaviralne naprave so že vključene. Še trenutek in ladja se kot bel labod nežno dotakne Mesečeve površine. Neznansko navdušenje v domovini. Kmalu bo stal prvi Slovenec na površju našega naravnega satelita. Naša fanta se že pripravljata, vrata kabine so se že odprla.

Kdo bo prvi, Janez ali Lojze? Zdi se, da Janez, ki že stoji med vrati. Ne, Lojze ga je nenadoma potegnil nazaj in sam skočil proti vratom. Lojze bo torej prvi Slovenec na Mesečevem površju!

Toda ne, Janez ga je še pravočasno potegnil za nogo. Lojze mu v zahvalo razbije na glavi steklenico radenske. Janez ga v zameno podre z levim direktom. Še zadnje, kar uspemo videti na ekranih — oba sta potegnila nož.

V vesoljski ladji S 2 bomo poslali na Mesec le enega Slovenca.

Milan Smolej

EPIGRAM

Kolega, ki venomer le cika,
bi prosil,
da še malo špika.

A. Berger

Opravljanje, šušljanje namigovanje...

Iz zaupnih krogov je menda prišla vest, da skupina študentov pripravlja odprto pismo pesniku Franciju Zagoričku. Po nepotrjenih vesteh bo pismo približno takole:

»Spoštovani tovariš Zagoričnik, zdhbr admnkitzur čnmijk iuztd amn abngjf kltrivbs kmnot gdrefv cdsre cvbnm žasd fgh kjlč špoiu ztres, ertzu ipoš adsfgjh klčž mnbvec!!!«

Najbrž bo tudi na sploh kar zanimivo.

— — —

Predsednik mestnega komiteja ZM Ljubljana Borut Miklavčič je sporočil, da nepreverjena vest o banketu v hotelu Lev za materialno šibke študente ne drži. V imenu bralcev se zahvaljujemo.

— — —

Govori se, da bo akademski nogometni klub Olympia, ki nastopa za mesto Ljubljana, zaprosil ljubljansko univerzo za materialno pomoč. V moštvu menda igra nekaj materialno šibkih študentov.

— — —

Neuradno sporočamo, da se nekje v Ljubljani baje ustanavlja Študentski inštitut za verjetnostna vprašanja. Za minimalno pristojbino bodo uslužbenci dajali izračune študentskim strankam. Tako med drugim pokazatelje verjetnosti, da bo tega in tega dne v naselju kosilo zadovoljivo; dalje, v kakšnem času smejo starši iz Haloz pričakovati svojega sina nazaj, ker ne bo uspel svojega študija postaviti na materialno zadovoljive temelje, in podobno. Menda bodo potrebovali precej honorarcev z mesečnimi nagradami okrog dvestotisoč din; kandidirati naj bi predvsem smeli uslužbenci Študentskega servisa.

— — —

Odločno demantiramo vse vesti, ki so menda pravile, da Tribuna v letu 1968 ne bo imela nobenih težav s tiskanjem in da bo izhajala v štirih barvah na belem, brezlesnem papirju. Res pri vsej stvari je edino to, da se dandanašnji marsikaj govori. Kljub vsemu hvala lepa tistim, ki so nam želeli tudi kaj dobrega.

Jaz nisem Zorka Mlakar

Konec sveta bo. Moji možgani postajajo snežno beli. Po njihovih zavojih se namreč pretakajo čudovite besede. Zdaj tiše, zdaj glasneje: mixal... mixal... preprosto: v mixalu je specialna perboratorska kompozicija oxylan... oxylan — garancija stoodstotne beline.

In od takrat, ko je Zorka Mlakar povedala te čudovite besede, nežne, romantične, sugestivne, blagodoneče, božajoče skrivnostne... od takrat naprej so se začeli beliti moji možgani. Kmalu jim bo oxylan zagotovil stoodstotno belino.

Ko Slovenci še nismo poznali reklame — tega čudežnega gospodarskega zdravila — smo brali Tisoč in eno noč ter Andersenove pravljice. In v naših glavah je vladala tema. Vrhu vsega so se stari Slovani v svoji nevednosti spomnili še bedastega pregovora: Blago se samo hvali. Sedeli so namreč pod lipo in srkali pristno domačo medico. Takrat še niso poznali reklame, zato pravimo tistemu obdobju doba barbarstva. Prav jim je!

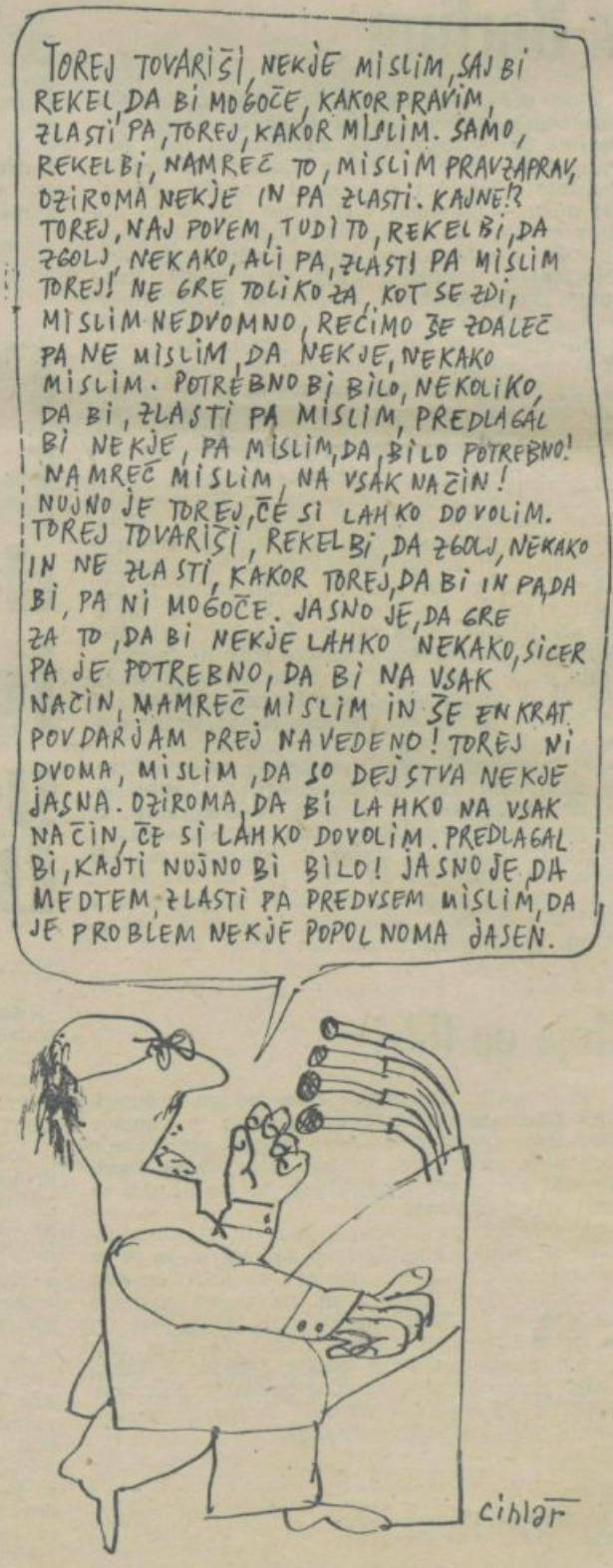

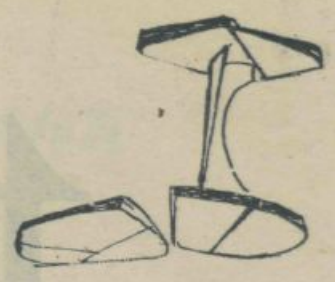

Potem pa so za nas nastopili zlati časi.

Primož Trubar je napisal Abecednik — in s tem prvo pisano reklamo za knjižno založništvo.

Slovencem je ta reklama nekaj časa ugajala, potem pa so jo začeli sežigati protireklamni elementi, ki so dosegli, da na Slovenskem dolgo časa ni bilo reklame. Zato se tisti čas imenuje literarna suša.

Šele Prešeren si je spet drznil zapisati gostilničarki Metki

— Metka, Metka
ne spoštuješ petka,
si pustila grič,
vzel te bo hudič —

in s tem povzdignil slovensko gostinstvo na reklamni nivo. Omenjeni pesnik je napisal tudi nekaj drugih verzov, ki jih še danes s pridom uporabljamo. Predvsem tiste o ljubljanski Urški.

Reklamo za kmetijstvo je za tisti čas plodno opravil Janko Kersnik s Kmetskimi slikami.

V turistični reklami je prednjačil Ivan Tavčar s Slikami z loškega pogorja. Taisti je napisal tudi slavno reklamo za bodočnost — utopijo »4000«.

Strešico na ž v naši reklami pa je napravil Ivan Cankar, ki je napisal Belo krizantemo. Zanjo so mu še danes hvaležne vse cvetličarne.

Vem, dragi moji Slovenci, ne poznate vseh teh zgoraj omenjenih imen. Zapisal sem jih v blagi veri in pristni želji za naš zgodovinski napredek, ki ga ni brez znanja zgodovine. Obenem pa naj bo to moj testament, še preden se mi pobelijo možgani. Kajti danes, žal, nimamo več tako bistrih in plodnih ustvarjalcev reklame. Naša reklama je danes zveriženа, pokvarjena, saj se že vsak fičfirič ukvarja z njo. Kdo pa ne bi znal, lepo vas prosim, napisati:

»Vsakega Slovenca mika,
pa naj bo še taka zelenika,
dobra, zdrava hermelika!«

Z ozirom na današnjo učno strukturo kadra, ki usmerja našo reklamo, predlagam, da začnemo vzgajati v reklamnem duhu že učence v osnovni šoli. Za začetek bi lahko pisali: Jaz in reklama. Ali pa: Slovenec in reklama z vidika historičnega materializma. Ali pa: Ali je reklama v skladu s prizadevanji reforme?

Nadalje predlagam, da namesto ene ALKO kolekcije, dajemo našim športnikom tedna po en vinograd v Gadovi peči.

In tako naprej.

...NEKAJ LET KASNEJE

Z miksalno pobeljenimi možgani se sprehajam zadnjič po miksalno čistih ljubljanskih ulicah. Na nebu je svetilo miksalno čisto sonce.

»Oprostite, tovariš,« me potreplja nekdo po rami ter mi porine pod nos TV kamero.

»Ali ste že poročeni?« vpraša z miksalno vedrim gl. som, pri čemer pokaže miksalno bele zobe.

»Ne,« pravim.

»Škoda,« pravi.

»Zakaj?« se začudim.

»Če bi bili poročeni, bi gotovo uporabljali pralni prašek Mixal.«

Pri tej besedi se mi zvrti v glavi, zato je tovariš humano vztrajen ter povpraša:

»Pijete morda zdravo hermeliko?«

»Ne,« izdavim.

»Mogoče brandy David?«

»Gabi se mi.«

»Si kuhate Argo juho, mogoče Podravko?«

»Umetne juhe načelno odklanjam.«

»Kupujete Varteks obleke po znižani ceni?«

»Nisem po JUS-u.«

»Ste v partiji?«

»Oprostite, prosim, tovariš... Midva o hermeliki, juhi, obleki... Vi pa kar naenkrat o politiki!«

»Kaj ne veste, da človek tako misli, kot živi?«

Da, res mislim tako, kot živim. Ne, hotel sem reči, živim tako, kot mislim. Pardon, rekel bi, da tako mislim, kot želi reklama. Zato imam pobeljene možgane.

Mitja Maxi Mixalan Meršol

Kako bo v komunizmu?

V komunizmu bomo vsi enaki, od česar bo imela dobiček predvsem konfekcija.

Razredov ne bo več, zato tudi ne bomo več mogli očitati, da imajo samo dva razreda osnovne šole.

Ne bomo imeli več nagrajevanja po delu, ampak po potrebah. Zato tudi ne bo več denarja, razen seveda tistega, ki bo deponiran v tujih bankah.

Delali bomo iz gole fiziološke potrebe, vendar nekateri te potrebe verjetno tudi takrat ne bodo občutili.

Teorije sploh ne bomo več potrebovali, zato bomo imeli samo še Prakso.

Milan Smolej